

Mihus⁸

Kool ja noorsootöö muutuvast maailmas

SISSEJUHATUS

Marit Kannelmäe-Geerts

ESF programmi „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“
õppematerjalide arendamise koordinaator
Marit.kannelmae-geerts@archimedes.ee

Igal aastal, kui avalikustatakse koolide edetabeleid, leidub neid, kes tõdevad, et kooli eesmärk on pigem õnnelik ja elus hästi hakkama saav laps või noor ning mitte pelgalt teadmised, mida eksamil kasutusele võtta. Seadus ütleb samuti, et kooli ülesanne on aidata kaasa õpilase kasvamisele loovaks, mitmekülseks isiksuseks, kes suudab ennast täisväärtuslikult teostada erinevates rollides: perekonnas, tööl ja avalikus elus ning ühiskonna ja looduskeskkonna jätkusuutlikkuse eest vastutava kodanikuna. Kui seda lugeda, siis pole see eesmärk noorsootöö jaoks üldse mitte võõras, ainult keskkond ja osad tööpõhimõtted nende tingimuste loomiseks on erinevad. Noorsootööl on omad küngad, mille otsa komistatakse. Kui kooli peale mõeldes tuleb esmalt silme ette tarkuse jagamine, siis noorsootööga käib jätkuvalt kaasas pelgalt vaba aja sisustamise siit. Mõlemad on õiged, kuid kaugel terviklikust tõest. Mõlematel valdkondadel on laiem roll ja eesmärk ning mida põhjalikumalt teemasse süveneda, seda vähem leidub nendes valdkondades erinevuseid. Ometi on need ka valdkonda siiani sageli pigem teineteisele vastanduvad kui koostööd otsivad. Miks see nii on ja kuidas see koostöö võimalik on ja ka toimib, arutab seekordne MIHUS. Ajakiri uurib nii kooli kui noorsootöö koostöövõimalusi kui ka koolinoorsootöö olemust ja rolli koolielus.

Eestis on noorsootöö kooliga oluliselt rohkem seotud kui kusagil mujal maailmas. See tuleneb Eesti noorsootöö kujunemisloost ja tänasest ulatusest, mis loob koolile selge seose enamuse noorsootöö valdkonnaga. Siinkohal tooksin lihtsustatud ülevaate:

1) noorte osalus

õpilaste osalemine õpilaselu küsimuste lahendamisel ja otsustamisel ning õpilasesinduste ja noorteühingute tegevus koolis;

2) noorte teavitamine

noorte teavitamise korraldamine erinevatel teemadel või noorte kaasamine noorteinfo kujundamisse ja vahendamisse läbi kooliraadio, koolilehe jms;

3) noorte nõustamine

erinevate nõustamisteenuste pakkumine noortele koolis;

4) huviharidus ja huvitegevus

noortele huvitegevuse võimaluste pakkumine üldhariduskoolides;

5) rahvusvaheline noorsootöö

rahvusvaheliste noortevahetuste elluviimine, kus projekti noortejuhiks on aineõpetaja;

6) noorte tervistav ja arendav puhkus
kooli poolt noortelaagrite korraldamine;

7) erinoorsootöö

TORE liikumine koolides või eripedagoogi ja huvijuhi koostöö õpiraskustesse sattunud noore toetamisel;

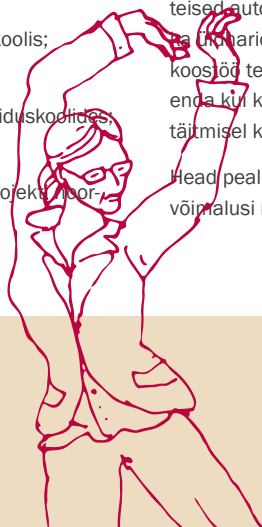
8) noorsoo-uuringud

õpilasuuringute läbiviimine koolikeskkonnas.

Iseasi, kui palju sellest on noorsootööna teadvustatud ja palju sellist, mida peetakse lihtsalt koolielu juurde käivaks tegevuseks, mida juhib kooli huvijuht. Lõppude lõpuks polegi niivõrd tähtis tegevuse õige nimega nimetamine kui selle sisu ja tulemused. Aga tulemust aitab paremini saavutada teadvustatud tegevus, mida koolinoorsootöö kujundamises ja kooli ning noorsootöö vahelise partnerluse kujundamises rohkem võiks leiduda.

Lisaks ühiste eesmärkidele seisab nii tänapäeva kool kui ka noorsootöö silmitsi ühiskonna murekohtadega. Iris Pettai tõde oma artiklis, et koolist väljalangemise ennetamisel ja noore aitamisel kooli sotsiaalpedagoogid ja psühholoogid noorsootöötajaid hetkel veel partnerina ei näe. Oktoobris ESF programmi „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“ raames toimunud seminaril „Mobiilne noorsootöö riskioludes elavate noortega“ jäi mulle kõlama ühes töötoas välja öeldud tõdemus, et ajad on muutunud ja seetõttu peavad nii noortekeskustes töötavad kui ka teised noorsootöötajad oma rolli uuesti mõtestama. Pelgalt vaba aja tegevuste pakkumine ei ole enam see, mida noorsootööl oodatakse – väljakutsed on uued, sihtgrupi vajadused on muutunud ning võimalus ühiskonnas toimuvat oluliselt mõjutada suurem kui kunagi varem. Partnerina on aga võimalik kaasata kedagi, kes ise oma rolli ja vajalikkust tajub ning seda ka teistele selgitada oskab. Piret Jeedas toob seekordse MIHUSE artiklis välja häid mõtteid koostöö olemusest ja sellest, kuidas seda nõnda teostada, et see oleks tõhus ja edasiviiv. Mitmed teised autorid annavad innustust selleks, et nii noorsootöös kui ka üldhariduses töötavad inimesed saaksid piisavalt julgust, et koostöö tegemiseks samm edasi astuda, selleks, et märgata nii enda kui ka kõrvalseisjate rolli ja potentsiaali ühiste eesmärkide täitmisel kui ka probleemide lahendamisel.

Head pealehakkamist ja julgust oma võimalusi märgata ning kasutada!

SISUKORD

9 **4** Reet Kost
Terviklikum noorsootöö koolis loob täiuslikuma kooli

6 Külli Salumäe
Kool on noorsootööks parim koht!

6 Piret Jeedas
Kuidas jõuda tegeliku ja edasiviiva koostööni?

12 Elina Kivinukk ja Triin Noorkõiv
Kool ja noorsootöö – erinevus rikastab ja koostöö tugevdab!

16 Mona Mägi
Kõigi maade noorsootöötajad ja õpetajad, ühinegem!

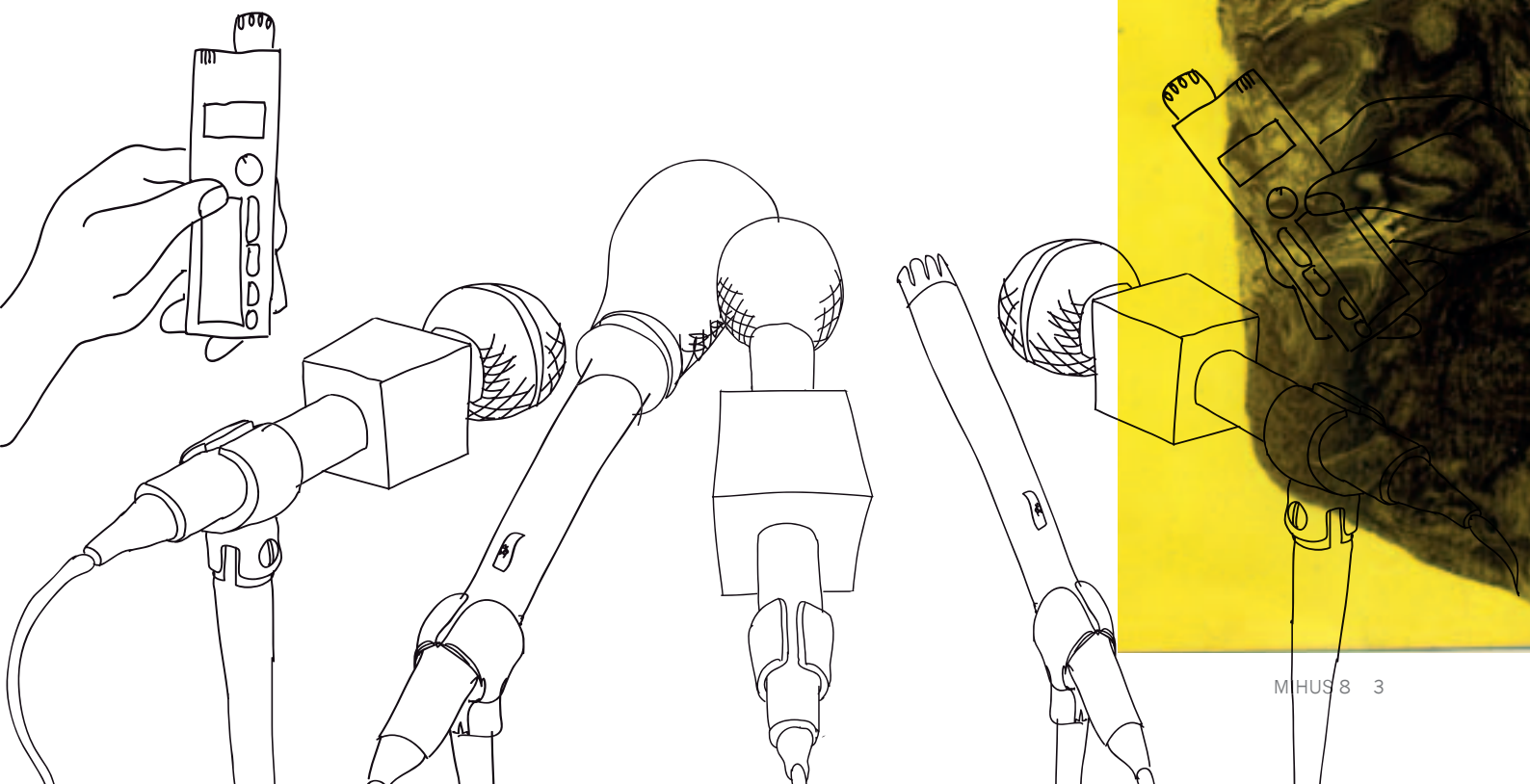
20 Kristiina Pernits
Võtmepädevused koolist ja noorsootööst

30 **24** Iris Pettai
Kuidas ennetada koolist väljalangemist?

31 ———— Kommentaar Monika Soosaar

31 ———— Kommentaar Kristi Jüristo

32 Nelli Jung
Väärtuskasvatusest ja noorsootööst

Terviklikum noorsootöö koolis loob täiuslikuma kooli

Reet Kost

Sihtasutus Archimedes

Euroopa Noored Eesti büroo juhataja

Kooli noorsootööst, õpilaste rahulolust koolis ja õpilaskesksema kooli kujundamisest räägitakse Eestis juba ammu. Konkreetsemaid samme astuti 2004. aastal, kui loodi vastavasisulised töörühmad, millega seati endile eesmärgiks hakata uurima õpilaste rahulolu koolis toimuvaga ning arvestama noorte ettepanekuid koolikeskkonna arendamisel. Kooli noorsootöö töörühma eesmärgiks seati sellise olukorra tekkimise soodustamine, kus kõigil õpilastel on tundidevälisel ajal kooli juures tagatud võimalus isiksust arendavaks tegevuseks ning valmistada ette tegevus- vabade kooli noorsootöö arendamiseks nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil.

Ma ei oska öelda, mille taha need olulised algatused toona takerduda võisid, kuid täna, seitse aastat hiljem, oleme jätkuvalt olukorras, kus Eesti noorte koolirõõm hääbub juba pärast ¹. klassi, samal ajal kui mõnes teises riigis püsib see kõrgemal tasemel kauem. Koolist väljalangevuski on ühe pisikesse rahva jaoks suurem, kui endale lubada saame. Kooli noorsootöö tavamustrit, tõttõelda nagu seda mäletame juba nõukogude ajast, pole aga samal ajal kuigivõrd edasi arendatud ega uuea vastu välja vahetatud – ikka seesama ürituste korraldamine ja kooli vanemate klasside aktiivsete õpilaste kaasamine nende samade ürituste korraldamisse.

Kooli ja noorsootöö partnerlus, milleks see hea on?

Kui noorsootööl on võime suurendada noorte õppimis- potentsiaali, millesse ma isiklikult siiralt usun, siis peaks iga progressiivne kool noorsootöö sisule ja heale korraldusele koolikeskkonnas tähelepanu pöörama. Senine formaalhariduse ja noorsootöö vastandamine on takistanud nägemast ja teadvustamast noorsootöö ja kooli seoseid sarnastes eesmärkides ning avastamast ja rakendamast potentsiaali loomaks parimaid tingimusi noorte mitmekülgseks arenguks kahe valdkonna loomuliku koostöö kaudu. Noorsootööl on koolile nii palju pakkuda, ja seda öelnuna, toon ka mõningad konkreetset näited:

Noortel tuleb koolis tihtipeale ette kohanemiskursusi (uue kooliga, klassiga, koolikaaslastega, õppeastmega, õpetajaga jm) ning õpiraskusi. Kool peaks suutma neid raskusi varakult märgata ja noori toetada. Erinevalt koolipsühholoogide ja sotsiaalpedagoogide tööst saab noorsootöö neutraalsemalt kohanemiskursustele reageerida, suunates tähelepanu noore toimetulekule, nende

enesekindluse kasvatamisele ja pakkudes tasanduskesk- konda noorsootöötegevus- te näol sh nõustamist ja informatsiooni, millest noorele uues olukorras toimetulekul või ras- kuse ületamisel kasu võiks olla.

Maailmas ja mõnin- gal määral Eestiski (nt Tallinnas Rahumäe gümnaasiumis, Vanalin- na hariduskolleeģiumis ja Gustav Adolfi gümnaasiumis) levinud kogupäevakooli kont- septsioonile leiduks Eestis küllaga rakendust. Eestis töötavad tavaliselt mõlemad lapsevanemad täiskoorumusega ning oleksid seetõttu sisukale õppetööjärgsele tegevusele koolis väga avatud. Kogupäevakool seob huvitegevuse, pikapäevarühma, õpiabi, spordi- ga tegelemise ja avatud noorsootöö üheks tunnivaliste tegevuste kogumiks, millega on paljudele noortele kujun- datud koht, kus nad saavad individuaalselt või koos teistega oma vaba aega sisustada. Tegevusse on kaasatud noored, õpetajad, noorsootöötajad, treenerid ja ringijuhid nii koolist kui partnerid väljastpoolt kooli (noortekeskustest, huvikoolidest, noorteühingutest jne), keda kogupäevakooli tegevuste planeerimise ja läbiviimise kaasatakse. Vahel võtab kogupäevakool kogukonnakooli vormi, kaasates tunnivalistesse tegevustesse ka lapsevanemaid ning vanavanemaid (ringid noortele ja nende pereliikmetele, ühisüritused jms). Selline lähenemine muudab koolielu oluliselt huvitavamaks ja turvalisemaks, suurendab koolirõõmu ja maandab koolipingeid, soodustab erinevas vanuses noorte osalust ja koostööd, loob uusi õppimis- ja õpe- tamisvorme, aitab avastada ja arendada andeid ning ületada õpiraskusi ja lähendab suhteid laste ja nende vanemate vahel. Teisisõnu tõstab kooli väärtust ja populaarsust nii noorte kui ka nende perede seas.

Noorte kaasatus koolielu kujundamisse mõjutab nende õpimotivatsiooni, koolirõõmu, hilisemat valmidust ühiskonnaelus osaleda ja seeläbi tulevikku kujundada. Kuidas toetab kool hetkel noorte kasvamist aktiivseks kodanikuks? Väidan,

et noorte positsioon koolielu puudutavate otsuste tegemisel on jätkuvalt nõrk, mõju vähene ning osades küsimustes puudub kaasaráärmise võimalus sageli sootuks.

Eriti nukker on olukord nooremates kooliastmetes, kus noortel tuleb järgida kooli juhtkonna ja õpetajaskonna seatud reegleid ja kuulutada. Koolikultuuri loomises ja arendamises peaksid osalema kõik noored, mitte ainult aktiivsemad õpilasesindusse kuulujad. Läbimõeldud koolinoorsootõega saab kaasa aidata noortele sobiva osalus- ja kaasaráärmiskeskonna kujunemisele koolis.

Huvikoolidega koostöö suurendamine aitaks avastada ja arendada rohkemate noorte andeid maast madalast ja suurendaks huvihariduse võimaluste kättesaadavust kõikidele noortele, mitte vaid osadele, kelle vanemad olid kooliaasta alguses piisavalt huvitatud ning aktiivsed õigel ajal oma lapsi kooliringidesse registreerima. Huvikoolide kaasamine aitaks ainete teoreetilist osa praktilise väljundiga toetada ja erinevate ainete vahel seoseid luua. Rääkimata sellest, et õppimise koht, vorm ja õpetajad mitmekesistuvad.

Sobiv aeg koostöö suurendamiseks ehk noorsootöö paneb õla alla uue põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse rakendamisele Eestimaa koolides

01.01.2011 jõustus uus põhikooli- ja gümnaasiumiseadus ja koolidel seisab ees läbivate teemade rakendamine. Läbivate teemade, nagu elukestev õpe ja karjääri planeerimine; keskkond ja jätkusuutlik areng; kodanikualgatus ja ettevõtlikkus; kultuuriline identiteet; teabekeskond; tehnoloogia ja innovatsioon; tervis ja ohutus; väärtused ja kõlblus, õppekavva toomise eesmärgiks on kujundada õppekavvast tervik ja siduda õpetust

elus ja ühiskonnas esilekerkivate aktuaalsete probleemidega ning aidata õpilastel kujundada nii isiklikus elus kui ühiskonnas toimimiseks olulisi pädevusi.

Kooli juhtimise seisukohalt tuleb läbivaid teemasid vaadelda kui kooli töökorraldust mitmekesistavat, samas aineõppest erinevat organisatsioonisisest infovahetusmudelit, õpetajate täiendkoolitusi ja koostööpartnerite kaasamist nõudvat innovatsiooni.¹

Ja siin tuleb taas mängu noorsootöö võimaluste rakendamine koolikeskkonnas, kuivõrd noorsootöötajatel on pikaajalised kogemused neid teemasid noortega käsitleda ja praktikas rakendada. Noorsootöö ressursi ajendab kasutama ka koolipersonali valmisolematus uuendustega kaasa minna, kuivõrd õpetajatel, kellelt peaaesjalikult läbivate teemade rakendamist oodatakse, napib nii pädevusi, tugimaterjale kui ka aega, et selle ülesandega edukalt hakkama saada.² Edu tagaks ühtse meeskonnana läbivate teemade rakenduse läbi mõtlemine, senisest suurem koostöö õpetajate ja huvijuhi vahel ning viimase koordineerimisel kooliväliste partnerite kaasamine algusest peale. Paha ei teeks ka teineteise praktikast ja tegevusprintsipiidest parema ülevaate saamine (siis ei pea ainult kõhutundele toetuma), teineteiselt õppimine ja noorsootöötajaskonna poolt suurema huvi üles näitamine ja panus koolielus toimuvasse.

Kooli ja noorsootöö koostööpotentsiaali senisest terviklikuma avastamise ja rakendamise 3 olulisemat eeldust:

- 1) ühine huvi ja soov luua noortele parimad arengutingimused;
- 2) teineteisemõistmine, austus ja usaldus;
- 3) noorsootöötajate ja õpetajaskonna ühised täiendus-koolitused, mis soodustavad teineteiselt õppimist ja koostööd ühiste programmide väljatöötamiseks.

¹ Uuringu "Riikliku õppekava läbivate teemade rakendamise strateegiad koolis" aruanne, 2010. Haridus- ja Teadusministeerium.

² "Õppekava läbivate teemade rakendamine". P. Kõiv, K. Lamesoo, Ü. Luisk. HARIDUS 4/2010.

Kool on noorsootöoks parim koht!

Küllli Salumäe

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia
Huvihariduse lektor

Tödesin 2010. aasta suvel Belgias esimesel Euroopa noorsootöö konvendil osaledes, et Eesti koolinoorsootööd, kuigi me alles õpime seda ise niimoodi nimetama, võiksime juba praegu paljude teiste noorsootöö valdkonna saavutuste hulgas häbenemata tutvustada.

Koolinoorsootõtaja määratlus ja roll

Koolinoorsootöö nimetuse kasutuselevõtt takerdub minu arvates eelkõige ebakindluse, mida huvijuhtid ehk koolinoorsootõtajad tunnevad – ei ole selge, missuguseid samme võib ette võtta kohalik omavalitsus, kui huvijuht on määratletud kooli noorsootõtajana. On ehmatavaid kogemusi, kus see on kaasa toonud ametikoha koondamise, koormuse või töötasu vähenemise. Kohalike omavalitsuste juhtidel jääb sageli puudu visioonist ja oskustest koolinoorsootõtaja rakendamisel „kogu raha eest“. Huvijuhi roll õpetajate ja õpilaste kaasamisel kohaliku kogukonna erinevatesse sündmustesse ja projektidesse võiks olla märkimisväärselt suurem kui see praegu paljudes omavalitsustes on. Osalemine tugevdab noorte kuuluvustunnet ja võimaldab omandada kogukonna väärtushinnanguid, nii kujuneb noorte valmisolek ka edaspidi kohalikus elus osaleda. Leian, et seda on vaja nii otsekontaktide kui meedia toel senisest tunduvalt rohkem selgitada ja rõhutada.

Vastukaaluks on ka positiivseid näiteid. Pärnu linnas on üldhariduskoolide huvijuhtid juba mitu aastat tagasi ümber nimetatud direktorite asetäitjateks noorsootöö alal. Kooli juhtkonna liikmena on nad saanud enam võimalusi juhtimisprotsessis osalemiseks, õpilaste arengut soodustavate tegevuste planeerimiseks ning õpilaste väärtushinnangute kujundamiseks.

Koolinoorsootõtajate ettevalmistus

Artikli alguses juba korra meenutatud konvendil vestlustes osaledes tödesin, et Eesti on ilmselt ainus riik, kus koolinoorsootööd sedavõrd kõrgelt väärtustatakse, et vastavate kõrgharidusega spetsialistide ettevalmistus, mis toimub TÜ Viljandi kultuuriakadeemias, on riiklikult rahastatud. Akadeemiast on ühtlasi kujunemas ka koolinoorsootöö pädevuskeskus, kus korraldatakse täiendusõpet ning juba kolmel aastal ka huvijuhtide suveakadeemiat.

Mai Sarnet, kes 1995. aastal Viljandi kultuurikolledžis huvijuhi eriala avamisel käivitajamootoriks oli, on nimetatud õppekava loomise vajadust põhjendanud järgmiselt:

„Minu ülesandeks oli toona klubitöök nimetatud eriala juhtimine ja arendamine. Kogu õppekava raames oli psühholoogia ja pedagoogika aine mahuks 24 tundi – laste ja noortega töötamiseks polnudki õppuritel võimalust vajalikke teadmisi-oskusi saada! Koolides töötavad klassivälise töö õppealajuhatajad, kes millalgi nimetati ümber huvijuhtideks, pidasid oma ülesandeks pelgalt kultuuritöö tegemist. Mind aga huvitas, kuidas jõuda lapse ja nooreni, kuidas lastega koos, neid aidates ja suunates, maailma muuta. Täiendasime õppekava filosoofia-, pedagoogika- ja psühholoogiaainetega, samuti erinevate huvitegevuste juhendamiseks ette valmistavate kursustega, ning kuulutasime 1995. aastal välja esimese vastuvõtu laste ja noorte huvijuhi erialale. Järgnevalt täiustasime ja arendasime õppekava üliõpilastega läbi arutades. Kirjutasime ka projekte materiaalse õppekeskkonna väljaarendamiseks, püüdsime olla innovaatilised ja tuleviku vajadustest lähtuda (Sarnet 2007, lk 97-99).

16 aasta vältel on eriala nimetus muutunud kahel korral: aastatel 1999 ja 2000 lõpetanud laste ja noorte huvijuhtidele järgnesid 2001. ja 2002. aastal huvijuht-loovtegevuse juhendajad, alates 2003. aasta lõpetajatest on diplomile kantud eriala nimetuseks olnud huvijuht-loovtegevuse õpetaja. Kaheksa aastat tagasi nõudis sõna „õpetaja“ kasutuselevõtt eriala nimetuses ja nimetuse õigustamiseks vajalike täienduste sisseviimine õppekavasse teatavat vaprust – õpetajaamet polnud sarnaselt praegusega kuigi ahvatlev. Samas peegeldas ümbernimetamine hoiakut, mis valitseb TÜ VKA huvijuhte koolitavas meeskonnas tänagi: haridusasutuses tööle asuva noorsootöötaja koolitusse peab kuuluma õpetajate koolituse raamõuetele vastav ettevalmistus.

TÜ VKA huvijuht-loovtegevuse õpetajate kutsekindlus on olnud kõrge. 1996. aastal kultuurhariduse osakonna poolt läbi viidud uuring kinnitas, et erialasel või sellele lähedasel ametikohal töötas 83% lõpetajatest. Hetkel on käimas samalaadne uuring, vahetõttu lubavad eeldada tulemust samas suurusjärgus. Nii koolijuhid kui pikaajalisteks partneriteks kujunenud praktikamentorid on andnud nn Viljandi kooliga huvijuhtidele kõrge hinnangu, vilistlased on pidanud oma erialast ettevalmistust heaks ja väga heaks. Kõigele eelpool loetletule tuginedes

võiks loota, et huvijuht-loovtegevuse õpetaja kaksikpädevus – pedagoog ja noorsootöötaja – leiab äratenuid väärtustamist. Tegelikult on selle asemel aga korduvalt püütud TÜ VKA huvijuhtide õppekava „ümmargusemaks lihvida“ – et see paigutuks erinevate normeerivate dokumentide klassifikaatorite alusel probleemideta kas sotsiaal- või haridusvaldkonna õppekavaks.

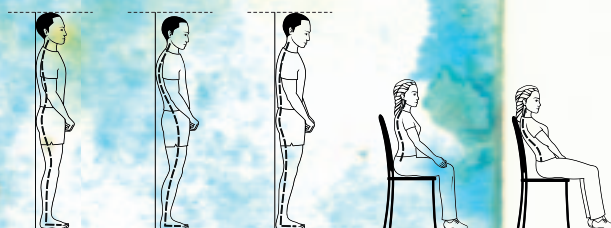
Huvijuht-loovtegevuse õpetaja kui noorsootöötaja

Mind kaasati huvijuhte koolitama eriala avamisele järgnenud 1996. aastal, seega olen olnud selle kujunemise rahutus loos peaaegu algusest peale osaline. Oluliselt on minu isikliku käsitust huvijuht-loovtegevuse õpetajast kui noorsootöötajast täiendanud aastatepikkused tihedad sidemed ja koostöö nii kooli-, huvi- kui ka noortejuhtidega, teiste koolitajate ning TÜ VKA vilistlastega.

Siin on asjakohane rääkida väike kõnekas vahepala. Erinevatel aastatel olen vähemalt kolmel korral olnud osaline tööruhmades, mis on püüdnud koostada huvijuhi kutsestandardit. Ometi puudub see ka tänasel päeval, sest on osutunud täiesti võimatuks sõnastada norme, mis sobiksid ühtviisi põhikoolide ja gümnaasiumide, suurte ja väikeste, linna- ja maakoolide huvijuhtidele. Kõigile koolinoorsootöötajatele sobivad normid on aga tegelikult olemas – kas noorsootöötaja või õpetaja kutsestandardis. On tõenäoline, et parimaid tulemusi oma töös saavutavad huvijuhid, kes on hästi kursis mõlema dokumendi reeglite ja juhtnõuete ning oskavad neid loovalt ja sobivates olukordades rakendada.

Kooli ja noorsootöösutuste koostöö

Kuvand huvijuhi ehk koolinoorsootöötaja ametist on aastate vältel oluliselt teisenenud ja küpsenud nii erinevate kohtade noorsootöötajate kui ka TÜ Viljandi kultuuriakadeemia koolitajate hulgas. Veel napilt 5-6 aastat tagasi oli neid, kes huvijuhti ja noorsootöötajat teineteisele vastandasid mõlema elukutse esindajate hulgas üsna ohtrasti.

Täna on vastandamine valdavalt asendunud eluterve arusaamaga, et erinevate töökeskkondade iseärasustele vaatamata ollakse üksteisele kõige kasulikumad partnerite, mitte konkurentidena. Sel kevadel lõpetanud huvijuht-loovtegevuse õpetaja Tiina Tartil lõputöös, milles autor käsitles Viljandimaa näitel huvijuhtide ja noorsootöötajate erinevusi tegevuse eesmärgistamisel ilmnes, et huvijuhtid lähtuvad sihte seades valdavalt oma kooli kasvatus- ja hariduseesmärkidest, noorsootöötajad aga noorsootöö valdkonna eesmärkidest. Järelikult saavad kooli ja noorsootöösutuste noorsootöötajad sisuka koostöö korral kujundada loimitud keskkonna, mis pakub selles tegutsevatele lastele ja noortele kindlasti mitmekülgsemaid võimalusi kui suudavad kool ja noortekeskus eraldi.

Koolinoorsootöötaja töö olemus ja ülesanded

Määratledes huvijuhi otstarvet tänases koolimeeskonnas, võib see olla kooli arengukavast ja huvijuhi suutlikkusest lähtuvalt üsna erinev. Siiski on võimalik tähtsuse järjekorras välja tuua neli põhifunktsiooni:

- 1) sündmuste korraldamine;
- 2) huviringide töö organiseerimine;
- 3) õpilasesinduse tegevuse juhendamine;
- 4) töö projektides ja programmides.

Kahe esimese osas on traditsioonid tunduvalt pikemad ning tegijate oskused põhjalikumad kui viimaste puhul. Koolinoorsootöötajate oskused kaasata nii õpilasi, õpetajaid kui kohaliku kogukonna liikmeid erinevatesse ühistesse osalusprojektidesse vajavad lähiaastatel pidevat lihvimist. Toon vaid paar näidet, mis annavad mulle põhjust seda väita.

2011. aasta kevadel praktiseerisid TÜ VKA huvijuht-loovtegevuse õpetaja eriala II kursuse üliõpilased viies Viljandimaa gümnaasiumis ja kahes põhikoolis koostööd õpilasesinduste ja huvijuhtidega. Eesmärgiks oli ette valmistada ja läbi viia sündmus, mis õpilaste endi arvates võiks mõjutada positiivselt nende koolikultuuri. Reflekteerides pärast sündmuste aset leidmist oma koostöökogemusi, mis valdavalt õnnestunud lõpptulemuste tõttu olid väga positiivsed, tõid üliõpilased esile ka oma nägemuse koolitusvajadustest, mida nad kooli huvijuhi ja õpilasesinduse liikmete puhul täheldasid.

Erinevates koolides ilmnes, et nii huvijuhi kui õpilasesindajate oskus pakutud abi vastu võtta ja küsida, samuti valmisolek ja oskus koostööks uute inimestega (selles olukorras üliõpilased) on tagasihoidlik. Mitme huvijuhi puhul ilmnes, et tema oskused vajaksid täiendust mitteformaalsete õppemeetodite tundmise ja rakendamise osas. Veel märkasid üliõpilased, et õpilasesindustel puudub positiivne kogemus tegevuse kavandamise, eelarve koostamise ja aja planeerimise kasust, sest seda pole

harjutatud. Leidus õpilasesindusi, kes ei omanud teadmisi ega ideesid tegevusele toetuse leidmiseks väljastpoolt kooli. Mõned gümnaasiumide huvijuhtid tunnistasid, et nad sekkuvad õpilasesinduste toimetustesse nii vähe kui võimalik.

Tänavu lõpetanud Anu Lukk uuris oma lõputöös lastevanemate ja huvijuhtide koostööd Lääne- Virumaal. Vanemad tõid esile, et kõige enam takistab osalemist koolisündmuste meeskondades info puudumine: ei teata, mis sündmused koolis toimuvad ja kuidas on võimalik abiks ja koostööpartneriks olla. Sageli huvijuhti ei tunti, kuna temaga ei puututa kokku. Vastanud vanematest kolmandik pidas huvijuhi ettevalmistust vanemate kaasamiseks halvaks või napilt rahuldavaks.

Huvijuhi-koolinoorsootöötaja võimuses on luua olukordi, mis eeldavad erinevate koolielu osapoolte – õpilaste, õpetajate, töötajate, lapsevanemate ja teiste kogukonnaliikmete ühistegevust ja mõjutavad nende mõtlemist, käitumist ja omavahelisi suhteid soovitud suunas. Ta saab kaasa aidata koolikultuuri kujundamisele, mis on avatud ja interaktiivne, toetada nii koolisisesest koostööd kui ka koostööd perekondade ja kogu ühiskonnaga.

Parim moodus leida uuenduslikke vorme nii õppe- kui noorsootöös on erinevate õppe- ja osalusprojektide läbiviimine mitteformaalse õppimise õhkkonnas. Huvijuht saab toetada õpetajaid nende ettevalmistamisel ja läbiviimisel ning kaasata ka lastevanemaid. Laste ja noorte kaasatuse ja osaluse võimaluste suurendamine ning teadlikkuse tõstmine sobivatest kaasamise meetoditest erinevatel otsustusastanditel (kodu, kool, kohalik omavalitsus, riik) on täna üks päevakajalisemaid teemasid. Kool on praegu ja ka tulevikus väga oluline osapool nende võimaluste loomisel ning koolinoorsootöötaja omakorda võiks olla koolimeeskonnas eestvedajaks, kes tagab sobivate tegevuste planeerimise ja organiseerimise.

Kokkuvõtvalt

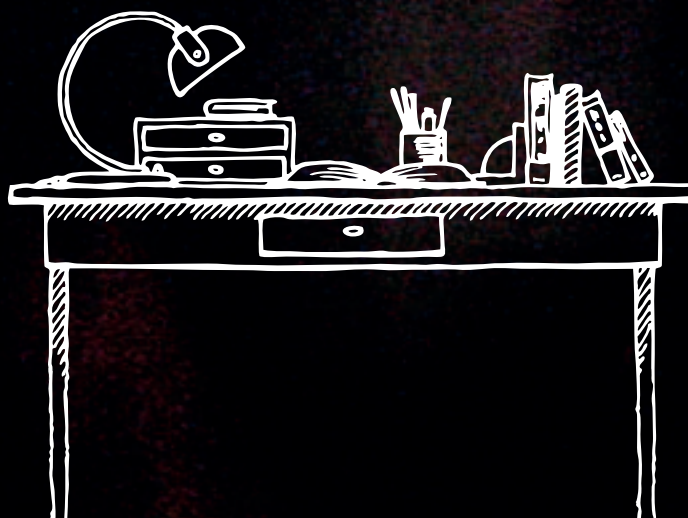
Eestis elab umbes 330 000 noort, nendest kaks kolmandikku tegeleb õppimisega.

Inimeseks ja kodanikuks olemise üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu, ent ka tunni- ja koolivälises tegevuses.

Kool on koht, kus lapsed ning täiskasvanud peavad päevast päeva koos olema ning koostööd tegema.

Paljusid probleeme, mille juured on väljaspool kooli, saab ja tulebki lahendada koolis.

Järelikult on kool noorsootöö jaoks parim koht!

Kuidas jõuda tegeliku ja edasiviiva koostööni?

Piret Jeedas

Täiskasvanute koolitaja, kaasamispraktik, kodanikuharidusprogramm Euroopa Noored koolituspartner

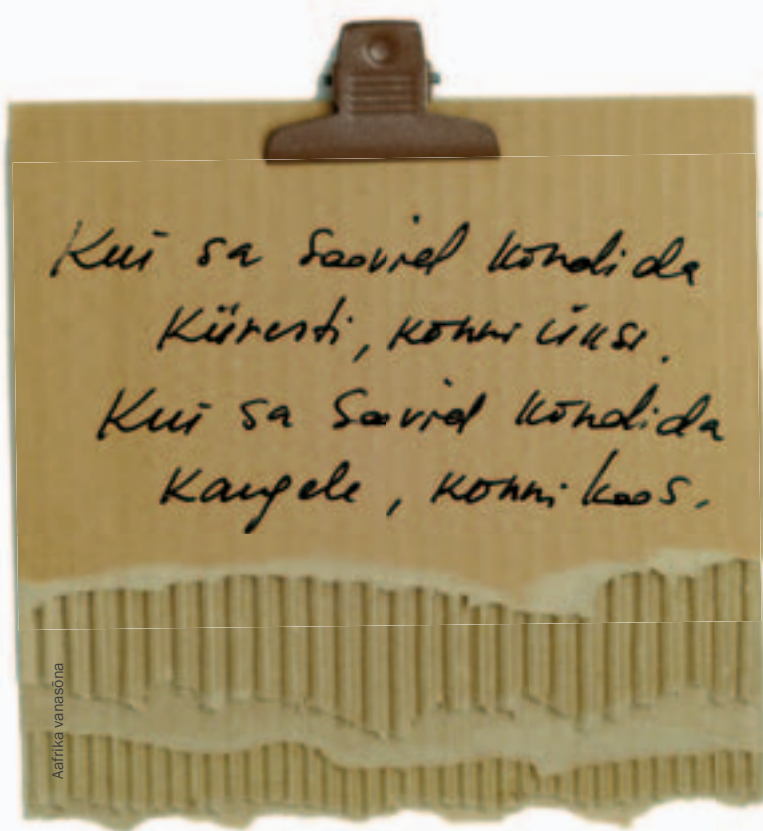
Käesoleva mõttelõnga juurde asusin hea "koostööpartneri" Google'i abiga. Kolmel päeval internetiavarustes seilates guugeldasin sõna "koostöö" ja tulemused olid järgmised: 19. augustil 5 060 000 (0,17 sekundit), 20. augustil 5 080 000 (0,17 sekundit), 21. augustil 5 110 000 tulemust (0,15 sekundit). Mis oleks, kui ka tegelikult elus jõuaks 15 sekundiga tegeliku koostööni!? Igaüks meist on tõenäoliselt kogunud seda, et selleks kulub palju rohkem aega ning võib-olla päris head koostööd alati ei sünnigi. Otsingutulemuste rohkus ja pidev kasvutendents osutavad mõiste populaarsusele, loodetavasti ka tähtsusele.

Lugejal võib tahtmatult tekkida seekordset ajakirjanumbrit käes hoides küsimus, kas koostöö-teemaline artikkel on piisavalt atraktiivne ja huvipakkuv. Räägitakse ju koostööst ning selle vajalikkusest igas eluvaldkonnas väga palju. Ja ka kuskil minu sees

pakitseb sügav veendumus, et tegelikult ei oskagi me koostööd teha. Kas see on ehk liiga ambitsioonikas väljaütlemine? Järgneva mõttelõnga idee ongi mõtestada koostöö vajalikkust, väärtust ja võimalikkust. Olen põiminud artiklisse mõned küsimused lugejale mõtisklemiseks ja endasse vaatamiseks ning pakkunud välja ühe võimaliku mudeli koostöö kujundamiseks. Loodetavasti on sellest tuge tegeliku ja edasiviiva koostööni jõudmisel.

Koostöö paljutähenduslikkus

Enne veel, kui asume koostööd mõtestama, ole hea ja peatu korra. Mõttele tagasi oma tegutsemisele organisatsioonis, kogukonnas, vabatahtlikuna, perekonnas. Milline on sinu mõjusaim koostöökogemus?

Aafrika vanasõna

Mõtiskle, millal see juhtus, mis aset leidis, kes olid erinevad osapooled, milline oli sinu roll jne. Selles küsimuses on loodetavasti piisavalt ainet mõtiskluseks. Esiteks võib meie tähelepanu kõita sõna "mõjus". Mida see tähendab? Millal saab öelda, et mingi koostöökogemus on olnud mõjus? Teisalt mitmetähenduslik ja paljukasutatud sõna "koostöö". Loodetavasti kerkib kogemuste varasalvest esile mõni lugu. Kas seda lugu on raske leida? Huvitav, kui ma oleksin palunud rääkida mõne pigem negatiivse varjundiga kogemuse koostööst, kas see lugu oleks kiiremini meenunud? Üsna sageli juhtub nii, et heade kogemuste otsingutel on millegipärast palju kergem leida ebameeldivaid. Kuidagi kergem on pisut viriseda, kui leida üles see, mis on tunnustamist väärt.

Sõnaga "koostöö" seostuvad väga erinevad märksõnad, millest andis aimu kolleegide seas läbiviidud miniküsitlus, milles palusin välja tuua kolm koostööga seostuvat märksõna. Välja toodi järgmised aspektid: usaldus, konsensus, kaasatus, tahe, sobivus, uuenduslikkus, avatus, siirus, kuulamine, läbirääkimine, panustamine, kompromiss. Teisisõnu, igaühel meist on väga erinevad ootused koostööle ning mida enam me ühiselt – oma organisatsioonis, meeskonnas, kogukonnas – hea koostöö eeldusi mõtestamine ja läbi räägime, seda enam saame aidata teineteisel edasiviiva koostööni jõuda.

Usun, et koostöö muutub üha vajalikumaks. Elame täna ajastul, mida iseloomustab suur valikuvõimalus, info üleküllus, probleemide mitmetahulisus ja kompleksus, teadmatust tulevikust. Masinate, robotite, arvutite ajastu on teinud ehk inimese elu lihtsamaks; koosolekud on kolunud küll internetimaailma, andnud justkui meile pisut aega juurde, ent ometi tuleb meelde tuletada lihtsat tõsiasja – ühine tähendus luuakse füüsiliselt koos olles. Ja füüsilist koosolemist jääb meil üha vähemaks. Või õigem oleks öelda, sisukat, tähenduslikku koosolemist. Sellest tulenevalt on soodne pinnas arusaamade paljususeks, konfliktideks, arusaamatusteks, ühise sihi, eesmärkide puudumiseks, kokkulepete ebamäärasuseks. Kui soovime leida loovaid, tulevikku suunatud lahendusi, näha inimesi ühise eesmärgi nimel tegutsemas ja koosluua uusi tegutsemismudeleid, muutub aina olulisemaks iga inimese koostööoskus, -võime ja -valmisolek.

Mind inspireeris hiljuti loetud artikkel¹ koostööst, kus vaagiti kahe esmapilgul sarnase inglisekeelse sõna – *cooperation* ja *collaboration* – olemust. Nende sisu vaadates ilmneb, et esimene sõna, eesti keeles "koostöö", tähendab koostööle asumist, n.ö kopereerumist, kokkusaamist. Teine sõna on aga palju sügavama tähendusega ja kätkeb endas tõelist piire ületavas koostöös olemist, teisisõnu kokkukõlamist. Koostööle asumine ja koostöös olemine – ehk kokkusaamine ja kokkukõlamine – on oma olemuselt kaks väga erinevat asja. Usun, et me oleme head koostöö alustajad, õhutajad, julgustajad, ent koostöös olijatena on meil väga palju õppida. Koostöös olemine eeldab valmisolekut silmitsi seista eriarvamustega, segaduse, kaose, kompleksuse, kahtlemise, mitteteadmise, eksperimenteerimisega. Komplekssete probleemide lahendamine ja edasiviivate lahenduste otsimine eeldab erinevate osapoolte seotust ja kaasatust. Peame õppima rääkima nendega, kellega me kunagi ei räägi. Oluline on kaasata neid, keda me kunagi ei kaasa. Hea kolleeg Tim Merry, kaasamispraktik Kanadast, on öelnud, et kui me teeme midagi kellegi heaks, siis ärme teeme seda ilma nendeta (*If it is about us, don't do it without us*). Kui me aga nii talitame, siis

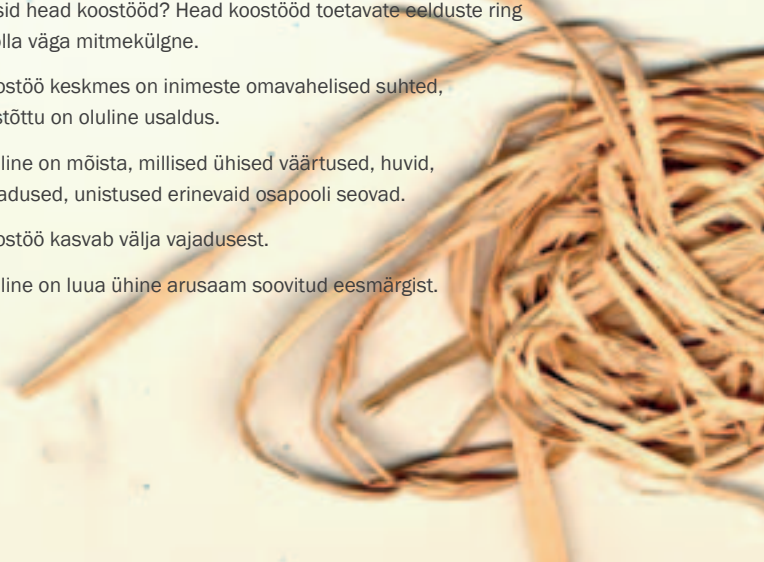
paratamatult seisame silmitsi erinevate, sageli pörkivate mõttemustrite ja maailmavaadetega. Ent ilma selle pörkumiseta ei sünni paraku ka midagi uut ja edasiviivat. Just mitmekesisusest ja uutest suhetest avanevad uued võimalused. Uued võimalused sünnivad, kui laseme igas inimeses oleval tarkusel esile kerkida. Hea koostöö eeldus on usk, et inimesed on tegelikult targad, loovad, nutikad. Meie ülesanne juhina ja kaasajana on avada see ruum, kus sisemine tarkus saab vabalt voolata.

Olen veendunud ja kogunud, et tõeline koostöö toetab inimestes peituvat potentsiaali avanemist, koosõppimist, teadlikkuse kasvu, suhete loomist, ideede rikastamist, kogemuste peegeldamist, isiklikku arengut, konfliktidega toimetulekut, ühise tähenduse loomist. Läbi tõelise koostöö on võimalik toetada olemasolevate projektide edasiarendamist, uute algatuste käivitamist, uuenduslike ideede avastamist ja elluviimist, uute võrgustike loomist ja hoidmist, piire ületavate koostöömodelite sündi.

Tegeliku ja edasiviiva koostöö eeldused

Tuleme veelkord tagasi artikli alguses olnud küsimuse juurde mõjusast koostöökogemusest. Nüüd vaata seda lugu pisut kõrvalseisja pilguga, justkui helikopterilt. Millest see lugu tegelikult räägib? Millised märksõnad esile kerkivad? Mis on sinu jaoks tähenduslik? Mida sa sellest kogemusest õppisid? Mida on võimalik üle kanda tänasesse päeva? Eelkõige uuri, millised eeldused toetasid head koostööd? Head koostööd toetavate eelduste ring võib olla väga mitmekülgne.

- Koostöö keskmes on inimeste omavahelised suhted, mistõttu on oluline usaldus.
- Oluline on mõista, millised ühised väärtused, huvid, vajadused, unistused erinevaid osapooli seovad.
- Koostöö kasvab välja vajadusest.
- Oluline on luua ühine arusaam soovitud eesmärgist.

- Juhil/kaasajal on võime selgitada ideed, leida õiged inimesed, jagada vastutust, märgata edusamme ja arenguvajadusi, tunnustada inimesi.
- Kaasatusvõimaluse loomine: oluline on leida need, kes on juba kohal ja mõelda neile, kes on veel puudu.
- Igal inimesel on valmisolek asju erinevast perspektiivist näha, ühendada ideid omavahel, luua seoseid.
- Ressurside – aeg, energia, teadmus, raha jne – olemasolu.
- Tulemuste hindamine, analüüsimine, õpitu teadvustamine.
- Uute võimaluste märkamine, suhete emotsionaalse seisundi tajumine.
- Kohalolek eelkõige inimlikust aspektist ja keskendumine sellele, mis on siin ja praegu.
- Julgus riskida ja katsetada, otsa vaadata ka sellele, mis ei tööta ja leida uusi lahendusi.

Eelduste märkamine on kutse küsida endalt: kui need on hea kaasamise eeldused, siis kuidas mina nendega suhestun ja kuidas mina saan neid eeldusi oma ellu/töösse kutsuda? Millised neist on minu jaoks tähendusrikkad? Milliste eelduste loomine pole täna oluline? Milliste eelduste loomine tundub tõeline väljakutse?

Heale koostööle loob eelduse heade juhtide, eestvedajate, kaasajate olemasolu. Ma arvan, et täna vajame üha enam juhte, kes on tõelised liidrid. Tuntud juhtimismõtteleja Peter Senge on öelnud, **liider on see, kes loob midagi uut ja kujundab tulevikku**. Loomine ei ole üksik hääl pimeduses, vaid , dialoogi- ja avastamisprotsess (Jonas Ridderstråle & Kjell A Nordström). Seega, koostöö meisterlikkus seisneb inimsuhtluses – oskuses luua vaba ja avatud keskkond dialoogiks! Keskmes on vestlused – juhtidena on oluline luua keskkond, kus tõeliselt sisukad vestlused aset leiaksid. Head vestlust iseloomustavad järgmised aspektid (vt ka eneseanalüüs):

- Me tunnustame teineteist võrdsete partneritena.
- Me oleme uudishimulikud.
- Oleme kohal siin ja praegu.
- Esitame häid küsimusi.
- Oleme avatud uutele perspektiividele.

Heade vestluste algatamine on tänaste liidrite oluline juhtimispraktika ja edasiviiva koostöö olulisi nurgakivisid.

Kokkusaamine ja kokkukõlamine

Käesolev MIHUSE number on pühendatud formaalharidust ja noorsootööd ühendava silla loomisele. Mõlemad valdkonnad on avarad, oma võimaluste ja piirangutega. Sild kujuneb siis, kui selleks tekib siiras soov ja vajadus ning lähtutakse ühisest eesmärgist. Ollakse julged alustama olulisi vestlusi ning valmis loobuma mõttemustritest, eelarvamustest, eelnevatest kogemustest ja õpitakse nägema uusi perspektiive. Võimaliku koostöö kujunemist võivad toetada järgmised sammud:

- Vajaduse tunnetamine. Uurida ühiselt, milliseid väljakutseid ja võimalusi märkame täna oma valdkonnas? Mis on tähenduslik? Milliste küsimuste uurimine aitab teha olulisi samme edasi?
- Kutsu kokku inimesed, kellele valdkonna arengud tõeliselt korda lähevad ning uurige ühiselt, mis vääriks ühist ettevõtmist.
- Sihi seadmine. Uurida ühiselt, milles võiks meie koostöö seisneda? Millest me unistame? Mida me soovime ühiselt saavutada? Milline võiks olla see tulemus, mille üle tunneksime tõelist uhkust? Milliseid positiivseid muutusi soovime toetada?
- Printsipiide koosavastamine ja sõnastamine. Millistele põhimõtetele tuginedes me tegutseme, et saavutada soovitud siht? Millised kokkulepped võimaldavad meil ühiselt tegutseda?
- Inimesed ja võrgustik. Millised inimesed on meil olemas? Mis on nende tugevused? Milliseid ressursse nad kaasa toovad? Millist rolli soovin mina võtta? Milline koostöö toetab minu arengut? Millist tagasisidet vajan? Milline on meie tegelik võrgustik? Kes on puudu?
- Kontseptsiooni loomine. Milline on parim viis, koostöövorm oma eesmärgi saavutamiseks? Millist organisatsioonimudelit vajame? Milline juhtimine on edasiviiv? Milliseid projekte käivitame?
- Tegutsemine: Millised tegevused aitavad meil soovitud eesmärgi ja kontseptsiooni ellu viia? Milline juriidiline vorm sobib tegutsemiseks?
- Hindamine, edusammude märkamine. Kuhu oleme jõudnud? Mille võrra oleme targemaks saanud?

Sellel teekonnal on eriti oluline tugeva pinnase loomine, eelkõige ühise sihi ja printsipiide seadmine. Tegemist on omamoodi liimiga, mis kõik muu ühte seob. Mida tugevam on laotud vundament, seda hõlpsam on ehitada ülejäänut. On hea leida viis, kuidas nendel sammudel ühiselt peatuda. Erinevad kaasavad meetodid – avatud ruum, ring, maailmakohvik¹ – toetavad ühise tähenduse ja koostöömodeli loomist.

Ja viimaks, minu jaoks annab koostöö olemuse edasi aafrika vanasõna: kui sa soovid kõndida kiiresti, kõnni ükski. Kui sa soovid kõndida kaugele, kõnni koos. See mõttetera julgustab meid endalt küsima – millise tee valin mina? Innustab tegema valikuid, millisel hetkel on vajalik liikuda ükski ja kuidas haarata kaasa inimesi, et jõuda tõelise ja edasiviiva koostööni. Sest tõelise koostööni on igaühel meist võimalik lõputult läheneda.

¹ Vaata lisa kaasavatest meetoditest: www.kaasamine.ee

Triin Noorkõiv

Tallinna Ühisgümnaasiumi inglise keele õpetaja ja programmi Noored Kooli osaleja

Elina Kivinukk

Noortekoolitaja ja veebilehe www.mitteformaalne.ee koordinaator

Kool ja noorsootöö – erinevus rikastab ja koostöö tugevdab!

Milline on tänapäeva kooli roll? Mida peaks tegema noorsootöö? Kui erinevad need rollid on? Kui sarnased? Millised võiksid olla kooli ja noorsootöö kokkupuutepunktid ja kuidas koostööd tõhusamalt teha, kirjutavad Elina Kivinukk, noortevaldkonna koolitaja, ja Triin Noorkõiv, Tallinna ühisgümnaasiumi inglise keele õpetaja ja programmis Noored Kooli osaleja.

Meie artikli aluseks on tuntud tõdemus, et pidevalt muutuv maailm vajab, et ka noortele inimestele antav haridus järjepidevalt ja tõhusalt areneks. Visioone võib sõnastada, ja sõnastataksegi, mitmeti, ent tunnetatud tuum paistab sarnane: soovitakse, et meil oleksid õnnelikud inimesed ja head kodanikud, kes saavad maailmas hästi hakkama nii üksikisiku kui ühiskonnana. Selle visiooni poole pürgimine tähendab pidevat küsimuste esitamist, koostööd, katsetamist ja võimalusi eksida, analüüsi, otsuste tegemist ja palju muudki.

Noorte haridus kujuneb kombinatsioonides, mida loovad kodu, kool, noorsootöötajad ja kõikvõimalikud organisatsioonid, huviringid ja sõpruskonnad, milles noored osalevad. Iga osapool on tervikpildis justkui üks pusletükk. Tükid on, aga teadagi, igaüks isemoodi kujude ja nõksudega. Usume, et koostöö on see, mis on nende omavahelise kokkusobivuse jaoks määrav. Võttes kaks suurimat ja süsteemsemalt arendatud “tükki” – kooli ja noorsootöö – tuleb täna tõdeda, et koostööd võiks olla nende vahel märkimisväärselt rohkem. Ja seda põhjusega: ikka selle nimel, et meie noored parema hariduse saaksid.

Uus põhikooli riiklik õppekava tutvustab meile terviklikku arukat inimest, mitte ainult “koolitarka”. Esimesteks alusväärtusteks on õpilase vaimse, füüsilise, kõlbelise, sotsiaalse ja emotsionaalse arengu toetamine ning tingimuste loomine õpilaste erisuguste võimete tasakaalustatud arenguks ja eneseteostuseks. Põhikooli roll on aidata õpilasel jõuda selgusele oma huvides, kalduvuses ja võimetes ning tagada valmisolek õpingute jätkamiseks järgneval haridustasemel ja elukestvaks õppeks. Õppekavas on

lahti mõtestatud ka seitse üldpädevust kasvamisel inimese ja kodanikuna: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus, suhtluspädevus, matemaatikapädevus ja ettevõtluskäituspädevus. Õppe kavandamisel on oluliste aspektide seas teadmiste ja oskuste kasutamine reaalses olukorras, mitmekesiste kogemuste ja sotsiaalsete suhete võimaldamine ning kaasaegsete meetodite ja vahendite kasutamine (sh aktiivõppemeetodid, õppekäigud jm). Kõik see ei ole kuigivõrd erinev noorsootöö sihtidest ja headest tavadest. Ja kuigi püüdlused peaksid olema sarnased, tundub meile justnagu tegeleksid kool ja noorsootöö samade noortega täiesti erinevas maailmas. Seepärast püüame alljärgnevalt mõelda koostöövajadustele, -võimalustele, -probleemidele ja -lahendustele kordamööda nii noorsootöötajate kui kooliõpetajate/kooli juhtkonna perspektiivist igapäevategevuse tasemel, jättes eelnevalt kirjeldatud ühise visiooni taustaks tooni andma.

Miks võiks noorsootöötaja tahta kooliga koostööd teha

Hiljuti läbiviidud uuring “Eesti noorsootöötaja, tema pädevused ja koolitusvajadused” näitas üsna selgelt, et kõige enam on noorsootöötajad oma töös rahulolematud noorsootöök vajalike vahendite ja ressursside vähesusega. Vajadusi on hetkel ilmselt rohkem kui võimalusi. Samas võibki siin peituda esimene koostöökoht: piirkonna kool saab appi tulla, pakkudes tehnilisi vahendeid, ruume või ka materjale selleks, et noorsootööd edukamalt teostada.

Teine oluline argument võib seisneda noorsootöö tunnustamises. Kui sageli oleme kuulnud, et noorsootööd justkui ei hinnataks piisavalt või ei peetaks oluliseks? Kui rakendada noorsootöö tarkusi ja meetodeid koolis ning püüda nendega aidata lahendada sealseid probleeme või aidata koolil püsida kaasas uue õppekava suundadega, võib see saada oluliseks hoovaks, et noorsootöö ühiskonnas rohkem väärtustuks.

Kolmas argument võib olla veidi hüpoteetiline, ent on siiski kaalumist väärt. Teame, et Eesti õpilaste seas on koolimeeldivus üsna madal. Arvame, et noorsootööasutused peaksid üsna kriitiliselt endale otsa vaatama, et mitte korrata formaalhariduse valdkonnas tehtud vigu ja säilitada oma atraktiivsus ja kaasaegsus noorte jaoks. Seepärast on oluline noorsootöötajal näha ja kogeda koolis toimuvat ka oma silmaga.

Miks võiks õpetajad ja kooli juhtkonnad soovida noorsootöötajatega koostööd teha

Üheks olulisimaks koostöö käivitajaks võiks olla uus riiklik õppekava, mis näeb ette uuendusi õpetamise meetodites ja formaatides. Rõhuasetus on järjest enam aktiivõppemeetoditel, projektidel, õppekäikudel ja teistel seesugustel õppimise vormidel, mis on noorsootöötajate varamus juba aastaid. Koolis on nimetatud õppimise tööriistad paljude õpetajate jaoks võrdlemisi uued ning oskused ja teadmised nende rakendamisest on piiratud. Kindlasti on piiratud ka ajaressurs, mida õpetajad saavad pühendada enese viimiseks tasemele, kus nad neid piisaval tasemel kasutada saavad. Seepärast võiksid nii õpetajad kui koolijuhid olla huvitatud sellest, et noorsootöötajatelt ja noorsootöö kogemustest õppida.

Kooli perspektiivist vaadatuna näeme teise olulise koostöö katalüsaatorina soovi muuta õppimisprotsess mitmekesisemaks ning rohkemate õpilaste huvisid ja vajadusi kõnetavamaks/rakendavamaks/arendavamaks. Õpilaste maailm on kirev ning traditsiooniline koolikeskkond ei suuda sellega konkureerida.

Samuti on väga mitmekesine ka oskuste ja teadmiste palett, mida noored tänapäeval vajavad. Luues sildu noorteorganisatsioonide ja noorsootöötajate tegevuste ja projektidega, saavad koolid võimaldada õpilastele erinevaid tegevusi, haarata rohkem oma õpilaste tähelepanu ning toetada nende erisuguste huvide ja võimete arengut.

Mis siis takistab?

Koostöö puudumise põhjusi võib otsida nii senistest traditsioonidest, meeletust töökoormusest kui ka kultuurist. Traditsioonid viitavad juba väljatöötatud süsteemidele – eelistatakse teha nii nagu seni, sest see on toimunud ja tundub, et miinimumprogramm saab täidetud. Traditsioonide järgimine ei võimalda uutel viisidel kanda kinnitada, rääkimata enda tõestamisest.

Suur töökoormus pitsitab ilmselt kõiki, nii õpetajaid kui noorsootöötajaid. Kui veel arvesse võtta üsna pisku töötasu, on motiveeritud koostöösoovi veelgi raskem leida.

Kultuuriliselt oleme määratletud kui individualistlik ja suletud kultuur, kus oleme harjunud ise hakkama saama, oleme leppinud, et nõu küsimine näitab pigem nõrkust, ideede jagamisel aga kardetakse konkurentsi ja ideevargust. Koostöövõime puudumine viib meediaski kajunud drastiliste näideteneni, kus kahes naaberküljas, kus kumbaski elab käputäis lapsi, on mõlemal külal oma moodne ujula.

Kuidas takistusi ületada?

Usume, et suurem koostöö koolide ja noorsootöötajate vahel tagab meie noortele parema hariduse. Seega peaks kõik asjasse puutuvad osapooled olema seotud erinevate lahenduste pakkimise ja ellurakendamisega. Suuremale koostööle suunajaid on nii seest kui väljast.

Sisemised mõjutajad tulevad organisatsiooni seest. Nii koolides kui noorsootöösutustes on eredaid näiteid õpetajatest või noorsootöötajatest, kes on motiveeritud ja innustunud vaatama oma tavaraamidest kaugemale. Ilmselt on nad enda jaoks koostöös leidnud selge kasu: on see siis võimalus oma tööd sisukamalt teha või lahendada mõnd oma töös ettetulevat raskust kõrvalvaldkonna kolleege kaasates.

Väliseid mõjutajaid võib tuua mitmeid. Esiteks võiks koostööle õhutada huvigrupid, kes nii kooli kui ka noorsootöösutustega kokku puutuvad: nii lapsevanemad, õpilasomavalitsused kui ka laiem kogukond võiks olla huvitatud rohkematest seostest valdkondade vahel ja kõik nad saavad omalt poolt survet avaldada ja ka tingimusi luua, et koostöö suureneks. Alahinnata ei tohiks ka omavalitsuse rolli. On ju omavalitsus piirkonnas otsustaja ja suunaja, kuidas paremini ressursse jaotada ning seeläbi parimate tulemusteni jõuda. Omavalitsus ei tohiks jääda erinevate jõujoonte võitlusväljale, kus heade otsuste tegemine jääb alla püüdlusele kõikidele meeldida.

Kolmandaks tuleks võtta vaatluse alla varem viidatud raamdokumendid ning kujundada need praktilisteks töödokumentideks, mitte strateegiliseks marionetiks. On oluline, et iga asutus suudaks oma igapäevases töös tajuda oma rolli suuremas pildis ja raamdokumentide ülesanne peaks olema seda toetada sobiva konteksti kirjelduse, terminoloogia ning tegevussuundadega.

Kokkuvõtteks

Koolil ja noorsootööl on sarnased eesmärgid. Ometi tundub, et mõlemad osapooled on seni tegutsenud eraldi. Pürgides nii suure ühisosaga tulemuste poole ja omades nii palju kokkupuutepunkte, on meie arvates suurem koostöö mõõdapääsmatu. Samuti usume, et see on ka parim võimalus tõhusamaks tegevuse jätkamiseks. Koostöö käimapanevaks ja käimashoidvaks jõuks peaks kujunema konkreetne kogemus, et koos on kergem ja parem, mitte keerulisem.

Ideepank koostöö suurendamiseks kooli ja noorsootöö vahel

Mõned mõtted, kuidas kool saaks noorsootöötajatele kasulik olla:

õpilaste noorsootöötajate juhendamisel tehtavadi tegevusi võiks tunnustada ja arvestada koolis õppetöö osana – näiteks inglise keele tunnis võiks õpilane saada hinde noortekeskuses tehtud ingliskeelse filmi eest. Kui õpilane teab, et tema huvitegevus on kasulik ka koolis seatud eesmärkide täitmiseks, aitaks see omakorda tugevdada motivatsiooni huvitegevuses osalemiseks ning tõsta tegevuse kvaliteeti.

jooksva info edastamine õpilastele – kool saab jagada õpilastega süsteemselt infot noorsootöö kaudu pakutud võimaluste kohta läbi erinevate infokanalite (klassijuhatajad, kooli kodulehekülge, vanemate listid jms) ning suurendada seeläbi õpilaste teadlikkust ja aktiivsust neis osalemisel.

õpilastele personaalne info edastamine/nõustamine – arenguvestlustesse saaks lülitada sisse info jagamise konkreetse õpilase huvidega haakuvate tegutsemisvõimaluste kohta.

kooli ruumide ja tehniliste vahendite kasutamine – dataprojektore ja muu tehnika jagamine.

õpilaste kooliväliste tegevuste väljundite pakkumine koolis – esinemisvõimalused kooli üritustel, aktuste korraldamine, kooli ruumide kaunistamine, töötoad tundides, näitused kooli seintel jms.

Mõned mõtted, kuidas saaks noorsootöötajad õpetajatele ja koolile tervikuna kasulikud olla:

tunnustada õpilaste saavutusi ja teavitada sellest õpetajat ning kooli – nt kui on õpilane, kes käib noortekeskuses ja suhtleb inglise keeles mõnusalts välisvabatahtlikuga, siis annaks kooli teavitamine sellest tagasisidet ka õpetajale tema töö tulemuslikkuse kohta.

noorteorganisatsioonid saaksid koolides rääkida osalemisvõimalustest, tutvustades oma missiooni ja põhitegevusi.

noorteorganisatsioonid saavad korraldada vabatahtliku tegevuse võimalusi väljaspool kooli, et nt ühiskonnaõpetuse tunde või kodanikupäeva tähistamist sisukamaks muuta.

näitering või kohalik noortegrupp saab aidata kaasa aktuste või muude ürituste kontseptsiooni väljatöötamisele, korraldamisele ja läbiviimisele.

noorsootöötaja saab toetada õpetajat kaasavamate ning interaktiivsemate meetoditega vastavalt oma kompetentsidele – nt uue kooliaasta alguses uutes klassikoosseisudes meeskonna loomine (nt seikluskasvatus, meeskonnamängud), samuti mõne õppeaine raames e-õppe võimaluste või mobiilirakenduste kasutamine.

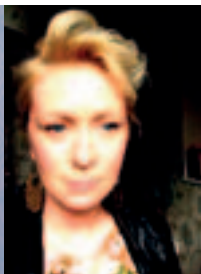
noorsootöötaja saaks aidata kaasa karjääriõppe korraldamisel, ettevõtlikkuse teema käsitlemisel ja teistes uutes suundades, milleks õpetajatel on tihti kompetentsi vähevõitu.

Kõigi maade noorsootöötajad ja õpetajad, ühinegem!

Mona Mägi

Programmi Noored Kooli vilistlane
www.nooredkooli.ee

Mina sattusin õpetaja-ametisse päris juhuslikult. Kuigi põhikooli ajal oli minu suureks unistuseks saada käsitööõpetajaks, nullis minu ema, kes oli 40 aastat oma elust õpetaja, selle mõtte suhteliselt kiiresti, öeldes: „Ainult üle minu laiba!“. Kuna ema elu tundus olevat tähtsam kui karjäär (ema sõnade järgi) „närvesööval“ ametikohal, siis otsustasin õppida hoopis rahvusvahelisel ärijuhtimist ja hiljem töötasingi korraliku tütrena tegevjuhi kohal. Aga kuskile sügavale jäi pisik sisse. Seetõttu juhtuski nii, et kui ma 2009. aasta kevadel kogemata Maire Aunaste saates „Head Uudised“ Noored Kooli programmist kuulsin, täitsin samal ööl programmiga ühinemiseks vajalikud paberid ära ja teatasin hommikul elukaaslasele, et hakkan nüüd õpetajaks ning andsin oma tööandjale lahkumisavalduse. Noored Kooli on programm, mis võimaldab minna kaheks aastaks kooli õpetajaks nendel inimestel, kellel on vähemalt bakalaureuse kraad, kuid see ei pea olema just selles aines, mida õpetama hakatakse. Eelkõige on sissesaamiseks vaja õigeid isikuomadusi ja väga väga suurt tahet maailma muuta. Kuna ilmselget rikkust selle ametiga ei kaasne, siis üürisin oma korteri järgmiseks kaheks aastaks välja, sest peale korterilaenu tasumist ja maksude maksmist oleks mu käsutusse jäänud 2000 krooni ringis. Selleks, et uus väljakutse klassi ees ellu jääda liiga lihtsaks ei kujuneks, otsustasin minna vene kooli. Tänapäevane kaheaastane kogemus seljataga ja kuigi asusin sellest sügisest uuesti tööle ärimaailmas, pole kirg inimeste suunamise ja hoiakute kujundamise vastu vähenenud. Hetkel proovin sisse saada Tartu ülikooli koolikorralduse magistriõppesse, et edaspidi võtta vastu juba suuremaid väljakutseid kui klassiruumi juhtimine.

Enne seda, kui mul paluti kirjutada kooli ja noorsootöö sarnasustest ja erinevustest, ei olnud ma teadlikult kokku puutunud sõnadega formaalne ja mitteformaalne haridus. Hakates neile

Mitteformaalne õpe võib toimuda väga erinevates keskkondades, mille puhul õpetamine ja õppimine ei pruugi olla ainuke ega peamine otstarve.

täpsemat definitsiooni otsima ja neid enda jaoks mõtestama, leidsin et endale teadmata olin ma kahe õpetajana koolis veedetud aasta jooksul esindanud ainult mitteformaalset õpet. Otsustasin võtta välja punktid, mis iseloomustavad mitteformaalset haridust ja vaadata, kas need kehtisid ka minu näite puhul. Etterutates võib öelda, et leidsin ainult sarnasusi.

Läbiviijad võivad olla nii professionaalid kui vabatahtlikud ja omaealised.

Noored Kooli programmi õpetajad ei ole reeglina oma ala professionaalid. Näiteks tahtsin mina saada inglise keele õpetajaks, kuna olen õppinud inglise keele eriklassis ja inglise keelses programmis Anger'i ülikoolis Prantsusmaal. Kuid ma ei ole kunagi õppinud inglise keele filoloogiat. Noored Kooli programm on üles ehitatud nii, et enne sügisel kooli asumist on viienädalane intensiivkursus, kus saadakse nii didaktilisi kui psühholoogia alaseid teadmisi. Kogu kahe aasta vältel toimub õpe igal teisel nädalavahetusel. Lisaks algatas Noored Kooli liikumise Tagasi Kooli, mille raames saab igaüks minna vabatahtlikuna kooli tunde andma. See liikumine on loodud selleks, et tuua „päris elu“ koolile lähemale ja lapsed näeksid, kui palju võimalusi neil tegutsemiseks on.

Minu klassides viisid tihti tunde läbi ka õpilased ise. Kõige paremini õpib inimene siis, kui ta ise midagi teistele seletama peab. Samuti oli minu klassiruumides selline kord, et need, kes kiiremini oma asjadega valmis said, käisid teisi aitamas. Sellega sai arendada nii koostööd kui ka klassisiseseid suhteid paremaks muuta. Lisaks olid noored väga uhked, et nad saavad abiõpetaja rollis olla ja täitsid ülesannet vabatahtlikult ja hea meelega.

Mitteformaalne õpe võib toimuda väga erinevates keskkondades (näiteks looduses), mille puhul õpetamine ja õppimine ei pruugi olla ainuke ega peamine otstarve.

Õpetamine ja õppimine ei toimu peaaegu kunagi samal ajal. Õpetaja võib ju klassi ees rääkides arvata, et laps samal ajal õpib, kuid tegelikult võib uus info „kohale jõuda“ alles kodus või hoopis kunagi aastaid hiljem. Info jõuab kohale siis, kui aju seose loob. Seetõttu ei pruukinud minu tunnid tihtipeale välja näha nagu meil ettekujutus tavalisest koolitunnist võiks olla. Väga suur tähtsus minu tundides oli sotsiaalsel oskustel, enda väljendusoskustel ja julgusel. Keeleõpetajana arvan ma, et tuhat korda parem on valesti rääkida kui õigesti vaikida. Meie tunnid toimusid nii klassiruumis kui ka looduses ja vanalinnas. Olenemata sellest, kus me viibisime, oli minu jaoks alati kõige olulisem, et keskkond oleks turvaline ja kõik liikmed tunneksid end grupi täisväärtusliku osana.

Eelnevast tulenev ja sellega kooskõlas on paindlikkuse printsiip. Paindlik lähenemine on vajalik nii mitteformaalse õppimisegevuse protsessi, struktuuri, keskkonna kui meetodite väljatöötamisel.

Paindlikkus on õpetaja töö juures üks olulisemaid omadusi. Kuna minu klassides olid väga erineva tasemega õpilased, pidin alati arvestama, et kõigil oleks tegevust ja keegi ei tunneks tunnis igavust. Lisaks peab arvestama, et klassi sisenedes on lastel alati kaasas omavahelised suhted, eelmistest tundidest saadud emotsioonid ja impulsid ning et iga õpetaja seab igas klassiruumis omad reeglid (selle asemel, et kõik koos ühised reeglid paika panna. Ja mitte ainult paberil, vaid neid ka rakendada).

Veel on väga tähtis arvesse võtta, et iga laps loob enda jaoks seoseid erineval moel. Osadele lastele meeldib õppida kuulates, osad loovad seoseid visuaalse info põhjal, mõned peavad hoopis kõike füüsiliselt läbi tegema.

Kättesaadavus kõigile. Ideaalis on mitteformaalne õppimine kättesaadav ja jõukohane kõigile, olenemata varasematest õpikogemustest, oskuste-teadmiste tasemetest, majanduslikust olukorrast jms

Noored Kooli moto on „Iga laps on oluline“. Eeldame, et iga laps suudab, tahab ja oskab, kui täiskasvanud neile vaid võimaluse ja õige keskkonna annavad. Sellised müüdid nagu „selliseid lapsi pole kunagi varem olnud“ või „tänapäeva lapsi ei huvita miski“ on kerged tekkima ja levima. Selliseid lapsi, nagu praegu, ei olegi kunagi olemas olnud. Huvipuudus tekib aga sellest, et see, kuidas laps on tänapäeval harjunud infot saama, erineb kardinaalselt sellest, kuidas ta saab infot kooli kontekstis. Mina puutusin oma koolikogemuse jooksul kokku nii selliste õpetajatega, kes paljundasid iga sügis 20 aastat tagasi koostatud töölehti, kui ka nendega, kes valmistasid tunde ette võttes arvesse tänapäevaseid vahendeid ja arvestades infoajastul sündinud laste eripäradega. Arvake, kummad neist õpetajatest kasutasid õpetajatetoos tihemini väljendit „lapsed on hukas, neid ei huvita miski“?

Vabatahtlikkus. Seega oluline alus õppimiseks on õppija motivatsioon.

Võib-olla on kooli kontekstis kummaline mõelda sellele, et õppimine võiks olla vabatahtlik, kuid kuidagi teistmoodi ei kujuta ma õppimist ette. Kui õppida kellegi teise jaoks või välise motivatsiooni pärast, siis tegelikku õppimist ei toimu. Kui me nõustume, et selline korraldus igapäevaselt meie koolides toimib, siis sama hästi võiksime meie kõigi raha tohutult kokku hoida ja koolid üldse kinni panna. Kool peab saama kohaks, kus käiakse hea meelega ja sisemiselt motiveeritult. Kuigi põhikooliharidus on seadusega ette nähtud, langevad praegusest süsteemist iga aasta välja sajad noored inimesed, kes ei leia piisavalt motivatsiooni, et jätkata.

Mina leidsin õpilaste motiveerimiseks huvitava süsteemi, mille on välja mõelnud ja edukalt oma üliõpilaste peal kasutanud Indiana ülikooli telekommunikatsiooni õppejõud Lee Sheldon. Tema süsteem on üles ehitatud arvutimängude põhimõttel, kus iga uus õpitud info annab õpilasele punkte juurde ja ta tõuseb uuele tasemele (levelile). Testide tegemise asemel võideldakse aga hoopis kollidega. Selle süsteemiga on lapsel võimalus saada AINULT paremaks ja iga uue teadmisega saavutada kõrgem tase, erinevalt meie koolides laialt levinud süsteemist, kus maksimumhinne on võimalik saada ainult vähestel ja kõik ülejäänud saavad kas „hea“, „rahuldava“ või „mitterahuldava“ tulemuse. Lapse psüühika tasandil toimub väga oluline paradigma muutus, sest vastupidiselt meie süsteemile, kus me pigem õpetame lastele, et nad ei saa hakkama, kogevad nad Sheldoni süsteemiga iga uue teadmise tekkimisel eduelamust. Lisaks tekib õpilastes tohutu hasart saada järgmisele tasemele ja koguda aina rohkem punkte.

Mina näen lahendusena seda, et nn „mitteformaalne“ õpe peaks jõudma ka kooli sisse, mitte „leidma aset väljaspool kooli“. „Formaalõpe toimub enamasti koolikeskkonnas ning on õppekavade alusel organiseeritud“ on liiga üldistav definitsioon ja nagu näha, ei pruugi alati tõele vastata. Kuigi mina puutusin kahe aasta jooksul kokku paljude lapsevanematega, kes olid mures, et kaua ma seal klassiruumis mängin ja kas ma ikka aru saan, mida ma teen, olid minu suured võiduhetked need, kui lapsed peale töövihiku-harjutuste tegemist ja uue ülesande juurde asumist ütlesid: „Ei, ärme tee midagi muud, mängime veel“, ise aru saamata, et nad olid just vihikust harjutusi lahendanud. Lisaks olid umbusklikud kõige uue vastu ka paljud vanemad õpetajad, kuid samas leidsin mõttekaaslasi nii kooli juhtkonna kui ka teiste õpetajate hulgast.

Tänase seisuga on Eesti koolides lisaks 40-le Noored Kooli programmis õpetanud ja 26-le sel sügisel alustavale uuele õpetajale väga palju nn „tavakoolituse“ läbinud õpetajaid, kes on innovaatilised ning saavad aru uue riikliku õppekava eesmärkidest ja tahavad neid ellu viia. Mitteformaalne õpe toimub juba praegu igapäevaselt koolides üle Eesti. Tuleb üksteist vaid üles leida ja välja mõelda, kuidas koos kogu protsess veel õpilasekesksemaks muuta. Ärme raiska aega, otsides üksteises erinevusi, vaid keskendume sarnasustele!

Kristiina Pernits

Projekti konsultant SALTO Koolituse ja Koostöö Ressursikeskuses, Noortepassi arendamine ja rakendamine.

Võtmepädevused koolist ja noorsootööst

Üks võimalus rääkida kooli ja noorsootöö teineteise täiendamise võimalustest on vaadata seda teemat läbi võtmepädevuste spektri. Sellest, mida kujutavad endast võtmepädevused ja kuidas neid saavutada koolis, noorsootöös ja nende kahe kombinatsioon, juttu tulebki.

Kust tulevad ja mida tähendavad võtmepädevused?

Euroopa võtmepädevused defineeriti töökava „Haridus ja koolitus 2010“ raames 2006. aastal¹. Lepiti kokku pädevuste kategooriates, mis kirjeldavad neid kontekstile vastavaid teadmisi, oskuseid ja hoiakuid, mis on vajalikud kõikidele inimestele selleks, et võimaldada eneseteostust ja -arengut, aktiivset kaasaraakimisevõimalust ühiskondlikes protsessides, sotsiaalset kaasatust ja tööhõivet. Võtmepädevuste väljatöötamise kontekstina peeti silmas eelkõige formaalharidust: üldharidust ja erialast väljaõpet. Elukestev õpe peab tagama võimalused võtmepädevuste omandamiseks, alalhoidmiseks ja edasiarenguks ka täiskasvanueas. Võtmepädevuste raamistik puudutab erinevaid formaalhariduse osi, olles oluliseks suunanäitajaks nii alg-, põhi-, gümnaasiumi- kui ka kutsehariduses ning õpetajate koolituses.

Võtmepädevused on järgmised:

- Suhtlus emakeeles
- Suhtlus võõrkeeltes
- Matemaatikapädevus ning teadmised teaduse ja tehnoloogia alustest
- Infotehnoloogiline pädevus
- Õppimisoskus
- Isikliik, kultuuridevaheline, sotsiaalne ja kodanikupädevus
- Algatusvõime ja ettevõtlikkus
- Kultuuriteadlikkus ja kultuuriline eneseväljendus

Enamik võtmepädevustest on seotud enam kui ühe õppeainega koolis. Kõigi võtmepädevuste omandamist peaksid toetama sellised õppeainete ülesed oskused nagu kriitiline mõtlemine, algatusvõime, loovus, probleemide lahendamine, riskide hindamine, otsustusvõime ja oma tunnete konstruktiivne juhtimine.

Kolm aastat peale võtmepädevuste defineerimist tehti vahekokkuvõtteid²: pea kõikides Euroopa liikmesriikides on toimunud arenguid, mida saab seostada koolisüsteemi võtmepädevustega.

Seda erineva intensiivsusega – on maid, kus võtmepädevuste raamistik on olnud aluseks või osaliselt mõjutavaks faktoriks haridus- ja koolitussüsteemi reformile. On ka maid, nende seas Eesti, kus juba eelnevalt aset leidnud reformid on kooskõlas võtmepädevuste põhimõtetega.

Võtmepädevuste siseseviimine tähendas suuremat tähelepanu hariduse tulemustele – rõhuasetus on sellega enam õppimisel, võrreldes õpetamisega. 2009. aastal läbi viidud mahukas üle-euroopaline uuring³ kinnitab võtmepädevuste olulisust nii üksikisikute heaolu jaoks kui sotsiaalse sidususe ja majanduse arengu tagamiseks. Võtmepädevuste elluviimine koolis on keerukas ja paljunõudev protsess, mis mõnel juhul nõuab uuenduslikku suhtumist kooliharidusse nii teoorias kui praktikas. Viidatud üle-euroopalise ülevaate põhjal on võtmepädevuste rakendamises olnud edukad need koolid, mis on seadnud endile vastavad õppekava-eesmärgid, toetanud õpetajate pädevuste arengut ja kohandanud koolitegevust nii, et selles kajastuks enam toetust uuenduslikkusele, koolielu arengule ja juhtimisoskuste arengule. Oluline on samuti kohane tagasiside õpilaste edusammudele. Need muutused nõuavad koolidelt uuenduslikke õpikeskkondi, intensiivset IT-vahendite rakendamist, sagedast ja tähendusrikast projekti- ja meeskonnatööd ning uusi hindamise ning õppetöö korraldamise meetodeid.

Võtmepädevused ja noorsootöö

Ka noorsootöö peab oluliseks noorte pädevuste arengut, aitamaks seeläbi kaasa noorte kogukonnaliikmete edukale toimetulekule ühiskonnas ja võimaldamaks neil olla aktiivsed ning vastutustundlikud muutuste kandjad.

Noorsootöö üheks aluseks, nii nagu need on sõnastatud Eesti noorsootöö strateegias 2006-2013⁴, on luua noorele tingimused personaalseks (isiksuslikuks) ja sotsiaalseks arenguks uute teadmiste ja oskuste omandamise kaudu mitteformaalse ning informaalset õppimise keskkonnas. Veegi enam: noorsootöö loob eeldusi ja toetab noore toimetulekut ühiskonnaliikmena; aitab kujundada noore eetilisi tõekspidamisi, kodanikutunnet ja austust teiste kultuuride vastu; taotleb noorte kaasatust ühiskonnakorraldusse, innustab noori võtma vastutust ning tegema teadlikke otsuseid oma elu, väärtushinnangute ja ühiskonna arengu osas.

Ka Euroopa tasandil defineeritud noortevaldkonna eesmärgid peavad ühelt poolt oluliseks võrdseid võimalusi hariduses ja töö-

turul ning teiselt poolt aktiivseks kodanikuks olemise, sotsiaalse kaasatuse ja solidaarsuse edendamist noorte seas⁵.

Seega kannab noortevaldkond nii Eesti kui Euroopa tasandil määratletuna osaliselt sama eesmärki mis võtmepädevused – võimaldada noorel kodanikul ühiskonnas edukalt toime tulla ja selles aktiivselt kaasa lüüa. Mitmed noorsootöö strateegias väljendatud noorsootöö alused – eetika, kodanikutunnetus ja austus teiste kultuuride vastu – on otseselt seostatavad ühe või teise võtmepädevusega, mille arendamist tuleb pidada oluliseks üle Euroopa, kogu elukestva ja elupõhise õppe raames.

Euroopa tasandi noorsootöös leiavad võtmepädevused konkreetset rakendamist Noortepassi raames. Noortepass on Euroopa Liidu noorteprogrammi Euroopa Noored mitteformaalse õppimise tunnustamise instrument. Noortepassi kirjeldamisel tuleb silmas pidada selle erinevaid ülesandeid. Noortepass on tunnistus, milles noored ja noorsootöötajad saavad kirjeldada ja dokumenteerida projektides aset leidnud õppimist. Ühtlasi on aga Noortepassi rakendamisel oluline seda vaadelda kui protsessi – teadlikuks saamine mitteformaalses/informaalses keskkonnas aset leidnud õppimisest ja selle kirjeldamine – ning kui strateegiat. Noortepassi strateegia hõlmab tuge noortevaldkonnas aset leidva mitteformaalse õppimise tunnustamisele üldisemalt.

Ühe strateegilise käiguna Noortepassi arengufaasis sai otsustatud, et tunnistuse see osa, kus on võimalik kirjeldada õpitulemusi, hakkab tuginema võtmepädevuste raamistikule. Võtmepädevustele toetuv struktuur võimaldab hinnata noorsootöö kaudu arenevaid oskusi, teadmisi ja hoiakuid muude elupõhise õppe valdkondade, sh koolihariduse, taustal ja nendega seoses.

2010. aasta alguses tegime kokkuvõtteid Noortepassi sisest rakendusest. Tulemuste analüüs näitas, et Noortepassis oma õpitulemusi kirjeldanud noored ja noorsootöötajad kasutasid mingil määral kõiki pakutud kategooriaid. Ehk, Euroopa Noored projektides osalemine toetas oskuste ja teadmiste arengut kõikide võtmepädevuste raames. Ettearvatult leidsid tunnistuses teistest enam kirjeldamist need võtmepädevused, mis on otseselt seostatavad noorsootöö eesmärkide ja Euroopa Noored programmi rahvusvahelise iseloomuga: nimelt sotsiaalne ja

kodanikupädevus ning suhtlus võõrkeeltes. Oluliselt kolmandal kohal oli õppimisoskus. Noorteprojektide käigus aset leidvat mitte- ja informaalselt õppimist peetakse tihti atraktiivseks, “teistmoodi” õppimiseks, mis on avardanud osalejate arusaama erinevatest õppimise viisidest ja keskkondadest. Õppimisoskuse arendamist võib pidada ka Noortepassi olulisimaks „kõrvalmõjuks“. Enda õppimisest teadlikuks saamine võimaldab jõuda tähendusrikka tunnistuseni ja sõnastada nii õppija enda kui välismaailma jaoks, mida noorsootöö on neile kasulikku pakkunud. Samuti võimaldab see planeerida edasisi enesearenguga seotud samme. Euroopa Noored programm, ja eriti teadlik Noortepassi kasutamine selle raames, toetab noori ja noorsootöötajaid kui ennastjuhtivaid õppijaid.

Algatusvõime areng ja kultuuriteadlikkus järgnesid tihedalt eespool nimetatud võtmepädevustele. Teistest väiksemat kasutamist leidis matemaatikapädevus, ehkki ka selles valdkonnas tuleb noortel ja noorsootöötajatel projektide läbiviimisel probleeme lahendada – eelarveid koostada ja jälgida, raamatupidamist teostada jms.

Noortevaldkonna ja koolihariduse ühised eesmärgid ja mõnevõrra erinevad vahendid

Kooliharidus ja noorsootöö teevad pingutusi samade eesmärkide nimel, erinevates keskkondades ja tingimustes. Mõistlik oleks siinjuures üksteise tugevustest õppida ja erinevuste osas täiendada. Mida on aga noortevaldkonnal võtmepädevuste arendamiseks pakkuda?

Alustame neist, mis Noortepassis kõige enam kajastamist leiavad: suhtlusest võõrkeeles ja kodanikupädevusest. On selge, et rahvusvahelised noorteprojektid on väga motiveeriv keskkond, mis avardab arusaamist võõrkeeleskuse vajalikkusest, võimaldab ehedat keelepraktikat ja suurendab sõnavara. Võib-olla just siin peitub võimalus selleks viimaseks tõukeks, mis on vajalik, et saada üle häbelikkuse barjäärist ja julgeda rääkida võõras keeles, olgugi vigadega. Rahvusvahelistes noorteprojektides toimetulek tähendab ühtlasi loomulikku vajadust kohandada väljendusi vastavalt mitmekesisele auditooriumile.

Isiklikku, kultuuridevahelist, sotsiaalset ja kodanikupädevust toetab kogu mitteformaalse õppimise keskkonna ja noortevaldkonna olemus. Noortel on vabadus ja tugi oma-algatuslikult, vabatahtlikult ja oma õigema arusaamise järgi, projektipõhiselt, toetada arenguid oma kodukandis ja kaugemal. Kodanikule vajalikud teadmised arenevad läbi praktilise tegevuse kogukonnas, osalemisega noortekogu töös vms. Enamik noortetöö keskondi hõlmab suhtlust erinevate sihtgruppidega, võimaldades sotsiaalsete oskuste ja teadlikkuse kasvu. Koostöö meeskonnas võimaldab juhtimise ja konfliktide lahendamise kogemusi. Kultuuridevahelise tundlikkuse arengut toetab nii rahvusvaheline kui tihti ka ühe kogukonna sisene noorte koostöö. Rääkimata sellest, et kokkupuuted ja ühised ettevõtmised erinevate gruppidega suurendavad teadlikkust aktuaalsetest teemadest nii oma kodukandis, riigis kui Euroopas. Noorsootöö on tugev, motiveeriv ja mitmekesine võimendi kodanikuõpetuse tundides õpetatavale.

Kooli ja noorsootöö teineteise täiendamise võimalused on mitmekesised ka õppimisoskuse arengus. PISA 2009 ülevaade⁶ kinnitab, et koolide õpitulemused on kõrgemad seal, kus valitseb üldine õpirõõm ja -motiveeritus. Mitteformaalse õppimise keskkondade eripära ja vabadus võimaldab mitmekesiseid lähenemisi õpitavale, vastates erinevate õppijate vajadustele ja pakkudes alternatiive seal, kus õpimotiveeritus ehk madal. Mitteformaalne õppimine oma vabatahtliku loomusega annab vastutuse õppimise eest üle õppijale, kasvatades õppimise ja õpitu analüüsimise oskust. Seoses Noortepassi protsessiga on kasutusel mitmesugused meetodid, mis aitavad õppimist planeerida ja läbivalt monitorida.

Mitmesuguseid näiteid sellest, kuidas noorsootöö toetab võtme-pädevuste arengut, võib tuua veel. Noorteprojektid pakuvad tihti sobiva kanali kultuuriliste pädevuste arendamiseks ja oskuste loovaks väljendamiseks. Projektide juhtimise vajadus annab panuse algatusvõime arenguks. Projektide koostamise kontekst õpetab mõtestama ja sõnastama oma tegevuse eesmärgid ja oodatavaid tulemusi.

Noorsootööl, pretendeerimata formaalhariduse rolli ülevõtmisele, on pakkuda palju väärtuslikku lisa koolis õpitavale. Mõnel juhul võivad noortevaldkonna ideed, töövahendid, praktika ja tulemused inspireerida ka muudatusi formaalhariduses praktiseeritavas.

Mõned koostööperspektiivid

Kirjeldan mõningaid võimalusi selleks, et vormida kooli ja noorsootöö ühiseid pingutusid noorte võtme-pädevuste arendamisel nõ käega katsutavateks tulemusteks.

Algatuseks tuleb suurendada noortevaldkonnas olemasolevate töövahendite kasutajateringi ja mõju. Viitan taas Noortepassile. See instrument on noorteprojektide õpidimensiooni mootorina edukalt teostunud Euroopa Noored programmi siseselt. Programm on aga piiratud vahenditega ning seeläbi on piiratud ka kasutajatering. Kaaluda võib nii protsessi kui väljundi (tunnistuse ja selle loomiseks kasutatavad tehnilise keskkonna) kohandamist väljaspool programmi. Samuti tuleb võimaldada erinevate instrumentide ühilduvust. Olemasolevate, sissetöötatud ja edukate tunnustusvahendite laialdasem kasutamine võimaldab saavutada õppimisele, sh mitteformaalsele õppimisele enam tähelepanu ja heakskiitu noortevaldkonna sees. Ühtlasi võimaldab see noortevaldkonnas aset leidvale õppimisele suuremat nähtavust, tunnustust ja miks mitte ka kasutust väljaspool valdkonda. Väärt näitena tasub välja toomist juhtum Prantsusmaal, kus Noortepassi protsessist inspireeritud protseduuri on kasutatud tavalise koolitunni raames.

Tulenevalt mitteformaalse õppimise mitmekesisest olemusest peavad selle tulemuslikkust kirjeldavad vahendid olema paindlikud ja õppijakesksed. Üks võtme-pädevuste strateegia rakendamise väljakutseid koolides on, kuidas nende pädevuste saavutamist mõõta ja hinnata. Noortevaldkonnas kasutusel olevad tunnistused, portfoolid ja muus vormis analüüsi toetavad tööriistad võivad inspireerida ka formaalhariduse pakkujaid.

Noortevaldkonnas levinud protseduurid ja instrumendid, mis võimaldavad mitteformaalse õppimise tulemuste kirjeldust, on aktsepteeritavad ainepunktide alusena kõrgkooli- ja kutsekooli-õppes. Näiteks võib tuua vabatahtliku teenistuse sotsiaalvaldkonnas. See peaks olema arvesse võetav varasema õpitulemusena, juhul kui noore õpingud seostuvad sama valdkonnaga. Eestis tähendab see näiteks Noortepassi kui töendusmaterjali arvestamist VÕTA protsessis.

Ühtse, (elektroonilise,) personaalse õpimapi loomine, mis ühendaks erinevaid õpikeskkondi, võimaldaks nii detailset dokumenteerimist kui terviklikku ülevaadet indiviidi õppimisest ja nii formaalse, mitteformaalse kui ka informaalsete õpikeskkonna arvestamist edasiste õpieesmärkide planeerimisel. Pisut sarnase põhimõttega on Eestis arendatud Stardiplatsi keskkonda, mis aitab noorel erinevate keskkondade õpitulemusi arvesse võtta oma CV koostamisel.

Nagu näha, mõned neist koostööperspektiividest on teatud määral juba teostumas. Kõigi nende perspektiivide eelduseks on vastastikune avatud ja aktsepteeriv suhtumine ning valmidus partnerlusteks. Kool peab nägema noortevaldkonda arvestusväärse õpitulemuste toetajana. Noortevaldkonnas tuleb üle saada kooliharidusele vastandumisest. Kool ja noorsootöö oma kattuvate eesmärkidega ühiskonnaliikmete parema toimetuleku tagamiseks on osa samast terviklikust hariduspildist.

¹ Recommendation of the European Parliament and of the Council, of 18 December 2006, on key competences for lifelong learning [Official Journal L 394 of 30.12.2006]

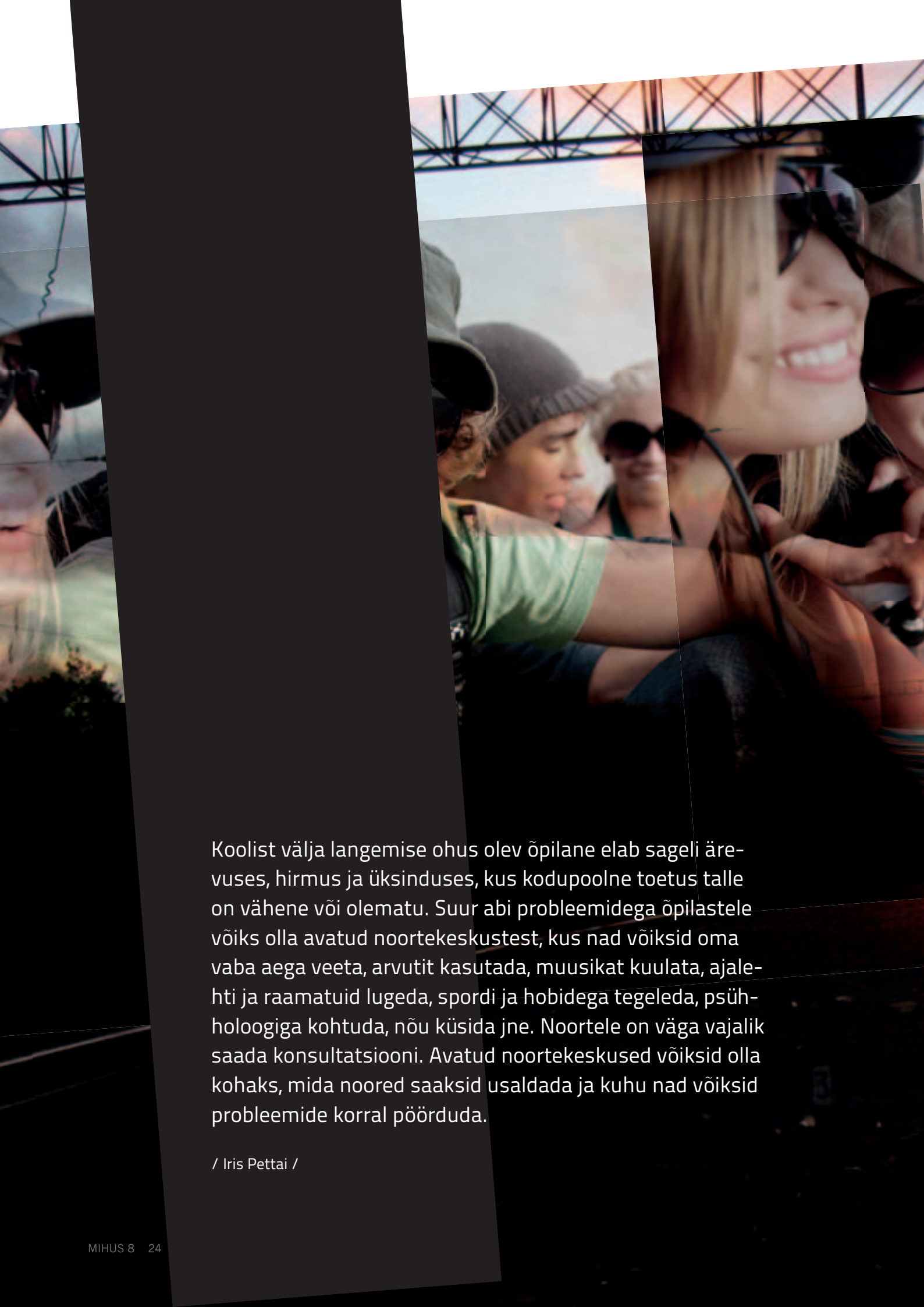
² Commission staff document. Key competences for a changing world. Progress towards the Lisbon objectives in education and training. Analysis of implementation at the European and national levels. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/joint10/sec1598_en.pdf

³ Gordson, J., Halasz, G., Karzyk, M., Leney, T., Michel, A., Pepper, D., Putkiewicz, E., Wisniewski, J. (2009). Key competences in Europe: Opening doors for lifelong learners across the school curriculum and teacher education. http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/keyreport_en.pdf

⁴ Haridus- ja Teadusministeerium (2006). Noorsootöö strateegia 2006–2013. Tartu. www.hm.ee/index.php?popup=download&id=7156

⁵ Council Resolution of 27 November 2009, on a renewed framework for European cooperation in the youth field (2010-2018). http://ec.europa.eu/youth/pdf/doc1648_en.pdf

⁶ Tire, G., Puksand, H., Henno, I., Lepmann T. (2010). PISA 2009 – Eesti tulemused. Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused funktsionaalses lugemises, matemaatikas ja loodusteadustes. Tallinn. http://www.ekk.edu.ee/vfiles/0/PISA_2009_Eesti.pdf

Koolist välja langemise ohus olev õpilane elab sageli ärevuses, hirmus ja üksinduses, kus kodupoolne toetus talle on vähene või olematu. Suur abi probleemidega õpilastele võiks olla avatud noortekeskustest, kus nad võiksid oma vaba aega veeta, arvutit kasutada, muusikat kuulata, ajalehti ja raamatuid lugeda, spordi ja hobidega tegeleda, psühholoogiga kohtuda, nõu küsida jne. Noortele on väga vajalik saada konsultatsiooni. Avatud noortekeskused võiksid olla kohaks, mida noored saaksid usaldada ja kuhu nad võiksid probleemide korral pöörduda.

/ Iris Pettai /

Kuidas ennetada koolist välja langemist?

Iris Pettai

Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi teadusjuht, sotsioloog

Iga neljas noor on alaharitud

Äsja ilmunud inimarengu aruandes nimetatakse Eesti üheks tõsisemaks sotsiaalprobleemiks püsivat alaharitud ühiskonnakihti. Tõepoolest näitab statistika, et iga neljas 18-30aastane noor on madala haridustasemega, omades põhiharidust või isegi mitte seda.¹ Madal haridustase saab noorele saatuslikuks, määrares paljuski kogu tema edaspidise elu. Väheharitud noortel on vähem valikuvõimalusi: neil puudub amet ning seetõttu on nad tööturul teistega võrreldes kehvemas seisus. Põhihariduseta inimestel on oluliselt suurem risk elada vaesuses kui põhikooli lõpetanud. Samuti on sellistel inimestel suurem tõenäosus sattuda kuritegelikule teele. Alaharitus on kulukas kogu riigile, kahjulik nii üksikindiviidile kui ka ühiskonnale laiemalt.

Üheks põhjuseks, miks alaharitud on Eestis kriitiliselt palju, on suur koolist väljalangevus viimastel kümnenditel. Veel 3 aastat tagasi (õppeaastal 2006/2007) oli koolist väljalangejaid 1617, sh põhikoolist 963 õpilast. Praeguseks on õnnestunud olukorda märgatavalt parandada ja väljalangevus on üllatavalt kiiresti langenud, 2009/2010 õppeaastal langes koolist välja 581 noort, sh põhikoolist 286. Sedavõrd kiire langustrend on üllatuslik ka laiemale avalikkusele - näiteks helistas mulle hiljuti üks ajakirjanik, kes küsis, et kas on usutav, et koolist väljalangejate arv on tõepoolest järsult kahanemas. Ka huvitas teda, et kas 581 väljalangejat aastas on hea arv, millega võib rahule jääda, ja kas see näitab, et probleemidega lapsi on vähem või saadakse nendega paremini hakkama või lihtsalt hoitakse neid enam koolis?

Need on küsimused, millele püüan otsida vastuseid ka käesolevas artiklis.

On tähelepanuväärne, et väljalangejate arvu on suudetud vähendada, kuigi ka 581 väljalangejat on Eesti jaoks liiga suur arv. Mis on konkreetselt tinginud väljalangenute arvu kahanemise, on raske öelda. Sotsioloogina võin väita, et probleemidega laste arv ei ole kindlasti vähenenud, pigem võib täheldada taoliste laste arvu juurdekasvu.

Võib aga teha järelduse, et väljalangemisriskis olevate õpilastega tegeletakse efektiivsemalt ja sihispärasemalt kui varem. Abi on kindlasti olnud sellest, et õpilased saavad varasemast rohkem tuge koolist, on selleks siis pärast tunde toimuv õpiabirühm, õppimine individuaalse õppekava järgi või eriklassis või siis ka koolipsühholoogi või sotsiaalpedagoogi individuaalne nõustamine.

Ka on oma mõju olnud sellel, et erinevalt varasemast hoitakse popitegiijatel rangemalt silma peal. Isegi siis, kui laps puudub koolist ühe päeva, ei tohi see jääda koolil märkamata. Lapse koolis käimise eest on vastutus pandud nii lapsevanemale kui ka kohalikule omavalitsusele.

Tundub, et valitud on õiged lähenemisviisid, mis on ka andnud tulemusi. Kuid teha on veel väga palju ja mulle tundub, et haridussüsteem on alles avastamas enda jaoks võtit, kuidas probleemseid noori õppima motiveerida ja aidata neil kooli lõpetada.

Kool vajab abi probleemsete noortega tegelemisel

Kool on muutunud kohaks, kus üha rohkem tuleb peale õpetamise tegeleda ka laste koduse kasvatus puudujääkide ja ühiskonna vähese hoolivuse kompenseerimisega. Haridussüsteemi ees on suur väljakutse arendada välja laiaulatuslik sotsiaalne tugisüsteem, sest abivajavate õpilaste hulk on kriitiliselt kõrge. Koolil ei ole kerge seda vastutusekoormat endale võtta. Koolil üksi on selle ülesandega raske hakkama saada ja nad vajavad selles abi.

2010. aastal sotsiaalpedagoogide ja koolipsühholoogide seas läbiviidud küsitluses palusime neil hinnata koostööpartnereid, kellele saaks vajaduse korral toetuda.

Kellega saate teha koostööd ja kellele toetuda lapse abistamisel?

(Vastused skaalapunktile „Jah, neile kindlasti“ protsentides)

Väga olulised koostööpartnerid (peab oluliseks üle 50% vastajatest)	%
Kooli sotsiaalpedagoog(id), psühholoog(id)	69
Lapse vanemad (hooldajad)	62
Kooli juhtkond	59
Aineõpetajad, kes lapsele tunde annavad	56

II Vähemolulised koostööpartnerid (peab oluliseks alla 21% vastajatest)	%
Kooli huvitegevuse juht või treener	21
Kohaliku omavalitsuse töötajad (sotsiaalametnikud, haridusametnikud)	18
Lapse klassikaaslased	14
Lastekaitsetöötajad	14

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uuring 2010. Küsitlusele vastasid 50 sotsiaalpedagoogi ja koolipsühholoogi, kes olid koolist välja langemise ohus olevate õpilaste tugisikuteks. Küsitlus viidi läbi kuues Eesti piirkonnas: Tallinnas ning Harjumaal, Ida-Virumaal, Pärnumaal, Võru- ja Põlvamaal. Küsitlus toimus INNOVE ja Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) toetusel projekti „Koolist väljalangemise ennetamine õpilaste sotsiaalse toimetuleku tõstmise kaudu“ raames. Projekti läbiviijateks on Kriisinõustamise keskus „Mahena“ ja Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

¹ Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu uuring, 2010

Võimalikud koostööpartnerid jaotusid selgelt kahte rühma: esiteks väga olulised partnerid, kellega koostööd pidas reaalseks üle 50% vastanutest. Väga oluliste partnerite hulka kuuluvad kooli sotsiaalpedagoogid, psühholoogid, aga ka koolijuhtkond ja aineõpetajad. Kõigi nendega on ilmselt tihe koostöö juba välja kujunenud. Ka on võimalik toetuda lapsevanematele, mis on väga oluline moment lapse mõjutamisel ja suunamisel. Teise rühma kuuluvad vähemolulised partnerid, kellele saaks vajaduse korral toetuda harva, nendeks on huvitegevuse juht või treener, KOV-i töötajad, lastekaitsetöötajad, aga ka lapse klassikaasla-

sed. Vähemoluliste partneritega ilmselt otseselt ja igapäevaselt koostööd ei tehta, kuid siiski peetakse nende kaasamist teatud juhtudel oluliseks. Noorsootöötajaid partneritena ei nimetatud. Samas võiks koolist väljalangemise ennetamine olla ka noorsootöötajatele üheks väljakutseks.

Enne kui arutleda selle üle, mida noorsootöötaja saaks (või võiks) teha, tuleks lahti mõtestada, kes on need õpilased, keda ohustab koolist välja langemine, miks nad on sellisesse olukorda sattunud, millised on peamised koolist väljalangemise põhjused jne.

Õpiraskused pole ainus probleem

Koolist välja langemise ohus olevatele õpilastele on iseloomulikud järgmised tunnused:

- ✓ POISTE ÜLEKAAL. Probleemsete õpilaste seas on poisse 70% ja tüdrukuid 30%.
- ✓ SAGEDANE KOOLIDE VAHETAMINE. Paljud (41%) probleemsetest õpilastest on õppinud erinevates koolides.
- ✓ PROBLEEMIDE PALJUSUS. Õppimises mahajäämine ja halb õppeedukus pole kaugeltki ainsad probleemse õpilase mured. Siia lisanduvad ka konfliktid koolis ja kodus, koolikiusamine, madal enesehinnang jne.
- ✓ SAGEDASED KONFLIKTID. Laps on sageli konfliktide puntras, tal tekivad kergesti tülid ja vastasseisud koolis õpetajate ja klassikaaslastega, kodus pereliikmetega.
- ✓ MATEMAATIKA JA KEELED on põhilised komistuskivid, kust algab mahajäämus õppimises, klassikordamine jne.
- ✓ TASAKAALUSTAMATA KÄITUMINE. Valdaval osal (2/3-l) probleemidega õpilastest on nõrkeskooli tasakaalustamata ja rahutu iseloom. See on ka üks põhjus madalaks käitumishindeks - iga teise käitumist hinnatakse hindega kolm, 27%-l on hinne kaks. Vaid igal neljandal on käitumishinne neli või viis.
- ✓ TUNNISEGAJA ROLLID KOOLIS. On tähelepanuväärne, et pooled probleemidega lastest on sagedased tunniseгаjad kas oma „demonstratiivse esinemise“ või siis „provotseerija“ rollis.
- ✓ PIDEV KOOLIKIUSAMINE. Praktiliselt kõik küsitletud õpilased on kannatanud koolikiusamise all. Alati ei pruugi probleemidega õpilane olla ohver, ta võib olla ka kiusaja või siis ka mõlemas rollis.
- ✓ ÜKSIKVANEMA PERE. Vaid pooled lapsed elavad koos nii oma ema kui isaga, 81% elab koos oma emaga. 16%-l on kasuisa ja 5%-l kasuema.
- ✓ TASAKAALUSTAMATA KODUNE OLUKORD. Valdaval osal (2/3-l) on kodus peretülid, 42% kodus toimuvad aegajalt joomingud.
- ✓ VANEMATEL NAPIB AEGA. Vaid iga kolmanda lapse emal ja viienda lapse isal on lapse jaoks alati aega.

Probleemidega õpilaste mured on mitmetahulised, õpiraskused pole ainsad. Uuringu andmetel on paljude laste kodus ebakindlus ja üle jõu käivad mured nagu näiteks vaesus, perevägivald, alkoholism. See mõjutab ka laste käitumist koolis ja koolikohustuse täitmist. Sellise taustaga, haavatavad lapsed, satuvad kergemini ka koolivägivalda ohvriks.

Õpilased vajavad mitmekülgset abi. Peale õpiabi on neid vaja aidata ka konfliktolukordade lahendamisel. Õpilastel tuleb aidata analüüsida tekkinud konflikte ja probleeme, pakkuda lahendusi. Nad ei tule ise toime tekkinud konfliktide ja probleemidega, neil tuleb aidata õppida paremini suhtlema klassikaaslastega, õpetajatega, vanematega. Omal jõul kõigest sellest välja rabelemine ei pruugi õnnestuda.

Igale probleemsele noorele oma tugiisik

Kui mõelda, kuidas noorsootõotajad saaksid keerulises olukorras olevaid noori abistada, siis esimene võimalus oleks tugiisikuks olemine. Michael Winterhoff on väitnud, et laste suurim defitsiit on lähedus ja juhendamine.² Probleemidega lapsed on kasvanud üles läheduse ja juhendamise suures defitsiidis ja nende sotsiaalne kompetents on jäänud välja kujundamata. Juhendamise puudumist võiks kompenseerida noorsootõotajast tugiisik, kes võidaks noore usalduse ning suunaks, nõustaks ja motiveeriks õpilast haridusteed jätkama ja kooli lõpetama. 2010. aasta uuringu andmetel õpilased ei „kõneta“ oma muredega koolide pedagooge. Kooli sotsiaalpedagoogide või -psühholoogide poole pöörduvad oma muredega sageli vaid 10% õpilastest. Klassijuhataja poole pöördub muredega vaid 8% õpilastest.³

Avatud noortekeskused

Koolist välja langemise ohus olev õpilane elab sageli ärevuses, hirmus ja üksinduses, kus kodupoolne toetus talle on vähene või olematu. Suur abi probleemidega õpilastele võiks olla avatud noortekeskustest, kus nad võiksid oma vaba aega veeta, arvutit kasutada, muusikat kuulata, ajalehti ja raamatuid lugeda, spordi ja hobidega tegeleda, psühholoogiga kohtuda, nõu küsida jne. Noortele on väga vajalik saada konsultatsiooni. Avatud noortekeskused võiksid olla kohaks, mida noored saaksid usaldada ja kuhu nad võiksid probleemide korral pöörduda.

Lihtsate töökohtade loomine

Lisaks eelnevale võiks noortele luua vaba aja täitmiseks töökohti, kus nad saaksid töötada väikese koormusega. See annab noortele võimaluse tunda ennast täiskasvanuna ja ühiskonnale vajalikuna. Töökohta olemasolu tõstab vastutustunnet, mis omakorda motiveerib aktiivsemalt koolis käima. Kuid selline töö peaks olema minimaalse koormusega, et see ei muutuks liiga väsitavaks ning ei segaks koolitööd.

² Michael Winterhoff . Kuidas meie lastest kasvavad väikesed türannid? 2010. Kirjastus: Väike Vanker

³ Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uuring 2010: 150 õpilase käitumisraskustega põhikooli õpilase (vanuses 12-15 aastat) testimise tulemused

Selle asemel, et määratleda koolist välja langeva noore "tunnused", püüan kirjeldada noort, keda me kõik näha tahaks. Teisisõnu, katsun keskenduma mitte probleemile, vaid soovitava tulemusele, sest olles sõnastanud soovitava tulemuse, on lihtsam näha parimaid lahendusi.

Milline on keskmiselt edukas noor? Mille alusel seda mõõta saab?

Ma arvan, et edukas noor on noor, kes tahab käia koolis ja tunneb sellest rõõmu, kellel on kodus armastavad vanemad ja ta veedab nendega meelsasti aega ning jagab nendega oma rõõmsid ja muresid. Noor, kes on aktiivne ühiskonnaliige ja võtab osa erinevatest koolivälisestest tegevustest. Mõistagi on ta teadlik kõikidest tervist kahjustavatest tegevustest ja oskab ohtusid vältida ning tegeleb ka spordiga. Ta on heade sotsiaalsete toimetulekuoskustega, hindab suhteid oma kaaslastega ja oskab neid suhteid hoida. Lisaks eelpool mainitule on tal kindlasti kõrge empaatiavõime ja hea probleemide lahendamise oskus. Ta peab lugu iseendast ja teda ümbritsevatest inimestest.

Kui palju olemasolev haridussüsteem ja tugivõrgustik sellist noort siia ühiskonda „toota“ jaksab? Kui palju praeguste ainetundide kõrvalt seda kõike nooreni saab viia? Ja kui ta ainetundi ei ilmugi! Kas siin saab kaasa lüüa ka noorsootõõ oma erivaldkondadega? Ja kelle ülesanne see tegelikult on? Osa veeretab vastutuse vanematele, teised näitavad näpuga koolile ja kolmandad proovivad innustunult leida koostöövõimalusi nende mõlema vahel. Just see viimane on vajalik, et midagi korda saata. Kas ja kuidas saaks aga veel efektiivsemalt?

Noorsootõtajad võiksid edukalt olla partnerid õppetõõs. Kas ei teki küsimust, miks kool seostub noortele pigem negatiivsete emotsioonidega, kuid noortekoolitused on positiivsed ja sütitavad? Õpitakse ju mõlemal pool. Noor ei taha inglise keele tunnis käia, samas on väga vahva rahvusvahelises seltskonnas noortepoliitika kitsaskohtade üle arutleda. Vahe on meetodites ja iga õpetaja, kes tõesti tahab noorteni jõuda, peaks siinkohal mõtteainet leidma. Mitteformaalne õpe annab valikuvõimalusi, vastutuse selle eest, mida osaleja sellest saab ja pakub palju põnevaid meetodeid, mida saab edukalt rakendada ka formaalõppes.

Õppimine ja uute teadmiste omandamine toimub efektiivsemalt vabatahtlikkuse korras, mitte sundusena. Sund viitab ähvardustele, karistamisele (käskkirjad, kohtumised vanematega, halb käitumishinne), mis omakorda ei tekita motivatsiooni, vaid viib selle veelgi alla - see tekitab lõpuks surnud ringi, millest kuidagi välja ei suudeta saada. Kool on kahjuks koht kuhu PEAB minema, mitte koht, kuhu tahetakse minna.

Ja nii nagu eelpool toodud uuringuski on nimetatud, ei ole õpiraskused ainus põhjus koolist väljalangemiseks. On veel hulgaliselt muid asjaolusid, mille märkamisel on noorsootõtajal suur roll. Näiteks keerulised suhted kodus ja/või koolis - alatihti väljenduvad need käitumisraskustes või ka vägivallas ja tõrjutuses. Usalduslikkus vestluses noorsootõtajaga tulevad aga probleemid välja ja nii avanebki noorsootõtajal võimalus anda võrgustiku ühe osana sisend edasiseks tegutsemiseks.

Noorsootõtaja saab täna tegutseda ainult oma piirides ja nõõ oma ruumis - ta võib kuulata, toetada, innustada, anda vastutust, usaldada, aidata noorel näha tema tugevaid külgi ehk tõsta tema enesehinnangut.

Noorsootõõ panus tugisüsteemi tõõs

Minu meelest peaks efektiivseks tugivõrgustiku tõõks arvestama ka noorsootõõd. Noorsootõtajate potentsiaal on paljuski jäetud kasutamata. Kui paljud koolid teevad teadlikku koostõõd noortekeskustega? Kui paljud noorsootõtajad ise näevad siin võimalust kaasa lüüa? Loomulikult rõhutavad ka noorsootõtajad, et nad ei ole pelgalt probleemidega noortega tegelejad, vaid pigem probleemide ennetajad läbi vabaajategevuste ja mitteformaalse õppe. Kuigi noorsootõõ üheks haruks on erinoorsootõõ, kipuvad osad noored ikka sotsiaaltõtajate mureks jääma. Hetkel pole ma isegi kindel, kas kooli lõpetanud noorsootõtaja on piisavalt pädev tõõhusamat toetust ja jõustamist vajavate noortega tegelemiseks, sest erinoorsootõõd on noorsootõõ õppekavas väga vähe. On juhuseid, kus noortekeskuse ja kooli vahel liigub vaid info õpilaste kohta, kes pole koolis käinud, kuid samal päeval keskusesse lähevad.

Kui tugivõrgustikku kuuluvad need spetsialistid, kes noorega kokku puutuvad, siis peaks sinna kindlasti kuuluma ka noorsootõtaja, kes praegu on jäänud võrgustikust välja. Noorsootõtajat saab näha ühe partnerina juba sel põhjusel, et ta on noorega kontaktis ja tal on seeläbi omad võimalused selle noore toimetuleku tõõstmiseks. Kõik tegevused noorsootõõ erivaldkondades ja uuenduslikud projektid on sammuke lähemale sellele, et noor jõuaks kooli, tunneks seal ennast hästi, teaks kuidas hoida suhteid ja suudaks oskuslikult lahendada konfliktiolukordi ning neid ennetada. Siinkohal on võimalik näiteks kaasata noorsootõtajaid ka klassijuhataja tundidesse rakendama erinevaid mitteformaalse õppe võimalusi, lähtudes klassi vajadustest ja muredest.

Oluline on siinkohal leida pidepunktid, kuidas noorsootõtaja kaasata oma tegevusvaldkondadega kogu tugivõrgustiku tõõsse. Tänu noortekeskuse vabatahtlikkusele põhinevale keskkonnale on noorsootõtajal infot ja ettepanekuid kuidas kooliraskustega noor tagasi "reele" aidata ja lisaks on tal toetavad ja motiveerivad tegevused, millega teda seal hoida.

Kommentaar

Artikkel annab hea pildi koolist välja langemise ohus olevast noorest, tuues välja hulga kasulikke statistilisi näitajaid ja põhjaliku probleemide kaardistuse.

Autor esitleb huvitava ja mõtlemapaneva fakti – kooli keskkonnas probleemsete noortega tegelevad spetsialistid ei näe noorsootööd ja noorsootöötajat kui olulist partnerit kooliraskustega noort toetavas võrgustikus. Selle tööga üheks põhjuseks võib olla harjumus

vastandada noorsootööd formaalharidusele ehk koolile, millest tulenevalt võib noorsootöötajatelt kuulda kommentaare, et noorel on küll probleemid koolis aga meie juures on tal kõik hästi. Nõnda ei tunnetata vajadust ega enda rolli noorte kooliprobleemidega tegelemises.

Eesti noorsootöö põhineb lõimitud noortepoliitikal, mille aluseks on lähtekoht, et noor ja teda ümbritsev keskkond on tervik, mis peaks ka tähendama, et noore heaolu ja hakkamasaamist hinnatakse samuti kui tervikut ning ei eristata meie ja mitte-meie probleemide alusel.

Mõeldes autoriga kaasa küsimuses, millise rolli saaks võtta noorsootöötaja kooliraskustega noort toetavas võrgustikus, näen mina, et noorsootöös on suurel hulgal kasutamata potentsiaali olla oluliseks partneriks koolile, vanematele ja noorele endale. Ühelt poolt, nii nagu see ka artiklis välja toodud, saab noorsootöötaja olla noorele usaldusisikuks, kes märgates noore probleeme, võib pakkuda neile tavapärasest mudelist erinevaid lahendusi. Teisalt, lähtudes noorsootöö eesmärgist – toetada läbi mitteformaalse ja informaalse õppimise noore isiksuslikku ja sotsiaalset arengut, võib see olla just kohaks ja võimaluseks arendada noorel kooliraskustega toimetulekuks vajalikke oskusi, olgu selleks siis enesekehtestamise või konfliktilahendamise oskus. Samuti võib noorsootöös kogatud eduelamus (näiteks õnnestunud matk, noorsootöötajalt saadud tunnustus või ühtekuuluvustunne kaaslastega) olla eneseteadlikkuse ja enesekindluse tõusu esimeseks sammuks, anda julgust vaadata otsa probleemidele ja näha selle taga ka võimalikke lahendusi. Selleks peab aga meie tegevus olema eesmärgistatud ja kooskõlas noore tegelike vajadustega.

Otsides võtit, kuidas vähendada noorte koolist väljalangevust, ei tasu vaadata teiste otsa ootusega, et kohalik omavalitsus, kool või lapsevanemad vastutavad, vaid mõelda, kuidas ka mina, kes ma noorega ühel või teisel moel kokku puutun, tema toimetulekule otseselt kaasa saan aidata.

Need ja paljud teised küsimused on arutlusel ESF programmi "Noorsootöö kvaliteedi arendamine" raames aset leidva pilootprojekti raames. Projekti eesmärgiks on aktiveerida noorsootöö võimalusi kooliraskustega noorte toetamiseks kohaliku omavalitsuse tasandil. Selleks suunatakse kompleksse 18 kuud vältava arenguprogrammi raames noorsootöötajatele ja nende võtmepartneritele erinevaid arendus- ja koolitustegevusi, et jõustada KOVide noorsootöö võimekust kooliraskustega noorte toetamisel. Esimeses faasis kaasab projekt Kuusalu, Loksa, Narva ja Pärnu omavalitsuspiirkondi. (lisainfo: <http://www.mitteformaalne.ee/kov.html>)

Väärtuskasvatusest ja noorsootööst

Nelli Jung

Tartu Ülikooli eetikakeskuse projektijuht

Avastasin rõõmuga, et noorsootööl on väärtuskasvatusega ühine eesmärk – toetada noore kujunemist endaga hästi toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Selle lause esimene pool on minu meelest esmatähtis, sest iseendaga toimetulemine on ümbritseva toime tulemise eelduseks.

Seega on vaja noori toetada, et nad uuriks, mis on neile oluline ja miks, jõuaks selgusele enda väärtushinnangutes ja -hoiakutes, tunneksid oma tegude aluseid, oskaksid teha teadlikke valikuid ning mõistaks kaasnevaid tagajärgi ja vastutust. Just seda pean ma väärtuskasvatuse olulisimaks eesmärgiks, mille teiseks pooleks on soovitatavate käitumisharjumuste kujunemine tänu toetavale arengukeskkonnale.

Küllap juba märkasite, et iga noorsootöötaja on ühtlasi väärtuskasvataja. Tegelikult mõjutavad noorte väärtuselisi hinnanguid-hoiakuid kõik, kes nendega koos tegutsevad. Küsimus on selles, kui teadlikud nad oma rollist on ja sellest, millises suunas nad noori tegelikult mõjutavad. See teadlikkus eeldab sõnades seatud sihtidest märksa sügavamale kaevumist.

Loosunglikkus ja tegelikkus

Kas pole ilmne, et sõnades hea olla on märksa lihtsam kui tegudes? Vahet deklaratiivsete ja tegelike väärtuste vahel on minu arvates raske ületähtsustada. Just igapäevastes valikutes ilmnevad väärtused, mille järgi me elame, ja isegi nende märkamine nõuab teadlikku kriitilist tööd, enesemuutmisest rääkimata. See töö on hädavajalik, kui me tahame väärtuskasvatuse abil ületada ühiskonnas valitsevat moraalsete ja sotsiaalsete väärtuste kriisi, mida on sedastanud paljud uurijad ja mõtlejad.

Väärtuste kriis ilmneb selgelt meie igapäevaelus, näiteks selles, kuidas paljudes vanadekodudes tallutakse jalge alla inimväärikus või kuidas töötuks jäänud naabri vastu tuntakse solidaarsuse asemel üleolekut. Muutused on rasked tulema, sest isegi kui sõnalisel tasandil saavutatakse kokkulepe, elab reaalsus oma elu edasi – takistuseks on nii inimeste puudulik oskus hinnanguite-hoiakute avaldamist märgata ja kriitiliselt analüüsida kui ka motivatsioonipuudus sellise eneseuurimisega aulsalt ja tõsiselt tegeleda.

Pealegi juurduvad hinnangud-hoiakud vanuse kasvades aina sügavamalt: võrreldes lastega on need täiskasvanutel justkui kivistunud sisemised muustrid, mida iseeneselgi raske ümber voolida, teistest rääkimata.

Nii et kui me tahame hoida ja arendada neid väärtusi, millest me oma riigis puudust tunneme, siis tasub panustada just uue põlvkonna väärtuskasvatusele. Ka riiklik programm “Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009-2013” keskendub seetõttu laste ja noorte arengule ning selle toetamisele läbi haridussüsteemi. Lasteaedade ja koolide kõrval on programmi tegevussuundadeks ka mitteformaalne haridus ja avalikkusele mõeldud väärtusarendus, sest väärtuskasvatuse vallas vajab formaalharidus kindlasti laiemat tuge.

Minu meelest on väärtusprogrammi peamine ülesanne aidata õpetajate ja noorsootöötajate kriitilisel massil saada aina teadlikumaks oma töö väärtuskasvatusest mõjust ja võimalustest. Uue ühiskonna teerajajaks olemine tähendab, et endas on vaja märgata vana ühiskonna mõjude ilmnemist ja neid võimalusel ületada.

Kodu, kool ja noorsootöö

Ikka ja jälle kuulen haridustöötajate proteste, et väärtushinnangud saadakse kaasa hoopis kodust, kooli asi on anda teadmisi ning noorsootöö pakub kogemusi ja oskusi ühiskonnas hakkama saamiseks. Kui sellest järeldada, et väljaspool kodu väärtuste asjaajus eriti midagi teha ei saa, siis on olukord täbar: lapsevanemates vaatavad meile vastu ju needsamad hinnangud ja hoiakud, mida me ühiskonnas muuta tahaksime. Seda võib püüda mõjutada avaliku diskussiooniga, kuid sotsiaalteadlased kinnitavad siiski, et laiaulatuslikud muutused saavad toimuda kas ühiskondliku valulise šoki tulemusena – ja seda me ilmselt ei taha – või siiski põlvkondade kaupa.

Pealegi tundub ülimalt kaheldav, kas terviklikku inimest ja tema arengut saab ikka niimoodi juppideks jagada. Psühholoogid kinnitavad, et akadeemiline, emotsionaalne, sotsiaalne ja kõheline küpsus kujunevad läbipõimunult ja neid ei tasu käsitleda eralditoimivatena. Aga ka ilma ekspertteadmisteta psühholoogias on päris selge, et näiteks teadmisi pole võimalik anda väärtusvabal, kuna väärtuseliste õppetundide seisukohast on sisu kõrval vägagi tähenduslik seda ümbritsev vorm:

millisel viisil suhtleb õpetaja lastega ja samuti oma kolleegidega, milliseid õppemeetodeid rakendatakse, mille kohta ja millist tagasisidet antakse, kuidas korraldatakse õpikeskkond ja õppematerjalid, mil moel pannakse paika reeglid, millist rolli mängib õpilane tunnis ja mis toimub pauside ajal. Sama kehtib ka kogemuste ja oskuste „andmise“ kohta – õhustik mõjutab tahes-tahtmata väärtushinnanguid ja hoiakuid.

Noor inimene võib koolis õppida, mida tähendab demokraatia kui väärtus, ning jõuda ühise arutamise käigus isegi isikliku tõdemuseni, et see tõesti on üks väärt printsiip. Kui aga koolis tervikuna valitseb pigem autoritaarne režiim ja koduski suheldakse temaga vaid käskude-keeldude keeles, siis ei tundu see tõdemus isegi reaalselt rakendatav, rääkimata vastavate käitumisharjumuste väljakujunemisest. Ent näiteks kogukonna arengule suunatud vabatahtlik töö, mille läbiviimisel arutatakse ja otsustatakse tegevusplaanide üle ühiselt, võib demokraatiaprintsiibi tema reaalsusesse tuua.

Võib olla ka nii, et koolitunnis läheb lapsel kõik demokraatiasse puutuv kõrvust mööda, aga kodus küsitakse, kuulatakse ja arutatakse alati tema seisukohta. Kodust kogemust ei pruugi ta aga kuigivõrd mõtestada ega demokraatiaga seostada. Siis tal veab, kui ta on kaasatud vabatahtlikku töösse, mille juhendajad oskavad ära kasutada tegevuse käigus tekkivaid võimalusi õppida koos demokraatiat tundma ja märkama: näiteks uurides üheskoos erinevaid teemassepuutuvaid tegevusvariante, ettevõtteid situatsioone ja võimalikke väärtuskonflikte.

Võimalikud on mitmesugused kombinatsioonid, kuid on selge, et mida suuremal määral kehtivad noort ümbritsevas keskkonnas soovitud väärtushinnangud ja -hoiakud, seda rohkem toetab see temas vastavate käitumisharjumuste kujunemist. Ideaaljuhul kehtivad need väärtused kodus, koolis, noorsootöös kui ka ühiskonnas laiemalt, kui ühiskonnas ja seega ka paljudes kodudes on mingite vajalike väärtuste ellurakendamine puudulik, siis peab haridussüsteemis proovima seda korrata.

Formaalne ja mitteformaalne

Igaüks, kes noortega koos aega veedab, on osa nende elukogemusest ja mõjutab seega väärtushinnangute ja -hoiakute kujunemist. Mõju on seda suurem, mida suurema tähenduse noor vastavale kogemusele annab, mida mõttekamaks ta mingeid sihte ja tegevusi peab, mida rohkem need teda isiklikult puudutavad. Ta ei ole seega kaugeltki passiivne kasvatatav, vaid väärtuskasvatuse otsustav osapool – see on üheselt noore valida, mida, mille poolest ja mil määral ta tähenduslikuks peab.

See teadmine, et lapsed ja noored on ise oma arengu otsustavaks jõuks, on formaalses hariduses paraku liiga unustustehõlma vaju-nud. Teadmiste andmise ja vastuvõtmise võidujooksule võib siis küll lisada hinnangute-hoiakute kujundamise, kuid ilma baassuhetumise muutumiseta jääb õpilane ikkagi vormitavaks objektiks. Traditsiooniline dialoogivaene õpikeskkond, kohusetundele või sunnile üles ehitatud süsteem ning mõlema osapoole meeletu koormus ei aita inimlikuma suhte loomisele paraku kaasa.

Nii ongi see paljude noorte jaoks vaid klassi- või koolivälise elu osa, et täiskasvanul jätkub aega ja tahtmist noorele otsa vaadata ja käekäigu järele pärida, siiralt tema arvamust küsida ja vajadusel talle ise nõu anda, võrdväärsena koos mõtiskleda ja arutada, justkui sõpradena koos rõõmustada ja muretseda, partneritena koos planeerida ja otsustada ning palju-palju muud taolist. Paraku on ka neid, kes ei koge seda isegi kodus elus – neile on noorsootöö ainus võimalus.

Mitteformaalse õppe suur eelis on ka vabatahtlikkus, millega kaasneb laste-noorte poolt huvitatum osalemine ja juhendaja poolt põnevamad meetodid. Väärtuskasvatuse aspektist on see suur trump, sest aktiivselt osaledes ja kaasloojaks olles antakse tähendusi märksa kergemini, neid kogemusi nähakse pigem mõttekatena ning õppiminegi on siis seostatam ja sügavam.

Koostööst ja müüdi purustamisest

Niisiis on formaalõppel noorsootööst palju õppida ja on põhjust arvata, et aina enam kooliõpetajaid on nendele õppetundidele ka avatud, see tähendab otsivad viise, kuidas saaks senisest teistmoodi. Mitteformaalse õppe kompetentsi ja kogemuste kooli viimine on olulisel kohal ka väärtusprogrammis ning iga-aastase konkursi abil on toetatud paljusid projekte ja kogutud rohkelt väärtuslikke kogemusi. Kogu see põnev materjal on kättesaadav eetikaveebis (www.eetika.ee) ja inspireerib loodetavasti ka edaspidi rohkeid uusi koostööalgatusi.

Meie ootused on suured just õppimisele läbi koostöö, sest see pakub ohtralt praktilisi ja tähenduslikke isiklikke kogemusi. Võimalik, et osad õpetajad sisenevad sellistesse koostööprojektidesse küll võrdlemisi kitsa sooviga teadmiste edastamist efektiivsemaks muuta, kuid usun, et väljutakse juba märksa teadlikumana ka väärtuskasvatuse võimalustest. Noorsootöö tegevused on tihti üsna otsese väärtuselise sihiga, kasvõi näiteks koolivägivalla-vastane liikumine või kogukonnale suunatud prügialane teavituskampaania. Tegevuse käigus on hästi jälgitav, kuidas ise üldisesse heaollu panustamine viib ühtlasi endal vastavate hoiakute väljakujunemiseni.

Lisaks muule aitab see hajutada kujutelmade, et väljaspool kodus ei tasu väärtuselistes küsimustes midagi üritada. Tegelikult usun lausa, et laste kaudu on väärtuskasvatusega võimalik jõuda isegi kodudesse. Otseselt täiskasvanutele suunatud diskussioonidest ja koolitustest jääb suur mass vähem motiveeritud niikuinii emale, kuid kaasates lapsevanemaid laste väärtuskasvatustelike tegevustesse saab neid tasahilju suunata oma hinnanguid-hoiakuid uurima ja vaagima. See võib meid vaikselt ja loomulikult viia soovitud arengute suunas.

Noorsootööl näib niisiis olevat muljetavaldav jõud murendada mitmesuguseid kivilinenud müüte, mis seisavad tõketena formaalhariduse ja ühiskonna teel. Väärtuskasvatus noorsootöös pakub oivalisi tõestusi, et siiras partnerlussuhe on võimalik vanuse ja positsiooni vahest hoolimata; et noori saab aidata enda väärtusteemise selgusele jõuda ilma õpetlik-üleoleva toonita; et teadmised ja oskused võivad tulla rõõmsa õhinaga ja laste noorte kaasloomes; et mõttekaks ja tähenduslikuks muudetud õppimine võib hinnanguid ja hoiakuid olulisel määral mõjutada; et lapsevanemate kaasamine laste kaudu on meie võimalus mõjutada kodusid ja ühiskondi laiemalt; ning et me kõik oleme ennekoike inimesed ja saame üksteist isikliku ja ühise õnne otsingul toetada.

Väärtuskasvatus programmi raames toimuvad projektid

KES: Gustav Adolfi gümnaasium.

MIS: Projekt „Inimeselt inimesele, lapselt lapsele“.

TEGEVUSED: Koostöös PERHi verekeskusega toimus doonoripäev, väärtuspõhise praktilise õppega esmaabikoolitus. 2. ja 5. klassi õpilased kirjutasid kirja haiglas olevale sõbrale, selle tegevuse eesmärk oli luua kujutluspilt abivajavatest eakaaslastest, keda oma hoolivusega toetada. Haiglasse toimetati 68 kirja, kirjavahetust GAGi õpilastega alustas 18 last. Õpilased valmisid ka kaheksa õpetlikku lauamängu, näiteks „Retk metsa“, „Hooli“, „Kuidas saada arstiks?“ jne. Projektiga finantseeriti ka kirjanduse soetamist. Põhieesmärk oli kujundada väärtushoiaid, arendades õpilastes läbi lapse- ja noorukiea hoolivust, lugupidamist ja austust teiste suhtes.

KES: MTÜ Lasteaed Sipsiku Arendus.

Partnerid MTÜ MOKK, MTÜ Tagurpidi Lavka, MTÜ Mondo.

MIS: Projekt „Õiglane ja salliv toidulaud“

TEGEVUSED: Nelja rühma lapsed viiakse koos vanematega tutvuma MTÜ Tagurpidi Lavka poolt valitud ja projektiks ette valmistatud Eesti mahetalunikuga, lastele näidatakse külvi ja vilja korjamist mahetalus ning neil lastakse ka endal protsessis osaleda. Nähtu ja kogetu arutatakse õuesõppeklassis õpetajate juhendamisel lahti, istutatakse ise maitsetaimi ja porgandeid. Nii mahetalunik kui Tagurpidi Lavka osalevad projektis vabatahtlikult ja tasu saamata, niisamuti ei saa õpetajad eraldi tasu. MTÜ Mondo Maailmahariduse keskus räägib lastele õiglasest kaubandusest ja toidu päritolumaadest. Toimuvad „Toidu päritolu päevad“ – valmistatakse Vene, Itaalia ja Soome rahvustoite, tutvutakse ka nende riikide kultuuri ja kommetega. Sallivus – et lapsed mõistaksid, et rikkus ja vaheldus nende toidulaual on tekkinud just läbi multikultuursuse ja näeksid head, mis on teistes kultuurides. Tallinna lasteaed Sipsik on tervistedendav lasteaed.

KES: Põltsamaa lasteaed MARI koostöös Põltsamaa Emadeklubi-ga. **MIS:** Projekt „MARI lasteaia abistavad käed“.

TEGEVUSED: Koolieelikute rühmast moodustatud mängu-MTÜ juhatus ja liikmed abistavad vabatahtlikkuse printsiibil lasteaias nooremaid lapsi ning ka personali. Lasteaialapsed valmistavad MTÜ Põltsamaa Emadeklubi juhendamisel töötubades esemeid, millega koolieelikud jõululaadal kauplevad. Saadud tulu läheb heategevuseks – mängu-MTÜ juhatus valib, soetab ja kingib beebidele beebikooliks vajalikke tarbeid. Aasta 2011 on Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta, mida samuti projekti raames soovitakse teadvustada.

KES: Gustav Adolfi gümnaasium.

Koostööpartnerid MTÜ R.A.A.M ja Kinobuss.

MIS: Projekt „Koostöökava - kohtumine iseendaga internetis“.

TEGEVUSED: Projekt koosneb loengutest ja praktilistest tegevustest, mis on suunatud kõigile vanuseastmetele koolis. Toimuvad näiteks loengud „Head tavad ja turvalisus internetis“, „Tunne oma virtuaalsõpra“, „Interneti ohud“ jne. Praktilised tegevused hõlmavad võimalust tutvuda ohtudega läbi mänguliste tegevuste arvutis, rühmatööd animatsiooni töötoas Kinobussi juhendamisel, temaatiliste essee kirjutamist, dokumentaalset etendust (10 etendust erinevatele haridusasutustele).

KES: Tartu Veeriku kool. **Partner** Eesti Olümpiaakadeemia.
MIS: Projekt „Väärtused spordis“.

TEGEVUSED: Arutelud spordiga seonduvate väärtushinnangute üle eesmärgiga anda projektis osalejatele (nii eesti kui ka vene õppekeeleaga koolide õpilastele) praktilisi spordiga seonduvaid väärtushinnangute kogemusi meeskonnamängudes osalemise kaudu. Lisaks tutvustatakse osalejatele vabatahtliku töö võimalusi ja kogemusi, suurendades sellega nende algatusvõimet ja kodanikuaktiivsust ning motiveeritakse neid osalema vabatahtlikena oma koolis, kogukonnatöös või suurematel spordiüritustel.

KES: AS Viimsi Lasteaiad. **Partner** MTÜ Leia Rõõm.

MIS: Projekt „Tarkuste hoidise väärtuskasvatusemetoodika arendamine ja levitamine“.

TEGEVUSED: MTÜ suhtleb Inglismaa organisatsiooniga Human Values Organization, kelle väärtuskasvatusemetoodika elemente tahetakse integreerida tarkuste hoidise metoodikaga. Koostöökava eesmärk on arendada edasi vanasõnadest koosneva tarkuste hoidise metoodikat ja Viimsi Lasteaedade õpetajate väärtuskasvatusalaseid teadmisi-oskusi. Koos lastega arutletakse vanasõnade üle mänguliselt, kujundatakse laste hoiakuid. Nädalal jooksul pannakse vanasõnaga seonduv pildi sisse, mängusid sisse, lauldakse temaatilisi laule, loodakse vastavaid lugusid jne. On ka koduülesanne – lastel palutakse küsida ka oma vanematelt, mida selle nädala vanasõna nende jaoks tähendab. Metoodikat tahetakse tutvustada laiemalt Eesti lasteaedades. Viimsi Lasteaedades kasutatakse tarkuste hoidise metoodikat töös kõigi lastega vanuses 3-7 eluaastat.

EXIT

Ajakirja väljaandja:

Sihtasutus Archimedes
Euroopa Noored Eesti büroo
Koidula 13 a, 10125 Tallinn

tel 697 9236
faks 697 9226

euroopa.noored.ee
www.mitteformaalne.ee

Ajakirja MIHUS väljaandmist toetatakse Euroopa Sotsiaalfondi ja Eesti Vabariigi kaasrahastamisel elluviidavast programmist "Noorsootöö kvaliteedi arendamine".

Toimetaja: Marit Kannelmäe-Geerts
Keeletoimetaja: Erle Luuk
Kujundus: Kontuur Leo Burnett / Kaia Rähn
Trükk: Ecoprint AS

Seur aitah kõigile,
kes käselevatse
numbrisse panustavad!

